

Spomladi ali kadar koli imata gospodar ali gospodinja čas, naj se pa nareja domači kis takole: Vse kar se je gnjilega nabralo, naj se zmučka z roko, potem naj se enmalo deževnice prilije in skozi pert spreša. Ta sadni sok naj se vlije v čedno posodo in pustí 2 do 4 dni stati, da se vsa goščava in nesnaga zgorej zbere in potem naj se posname. Tako očiščenemu soku naj se pridene nekoliko kisove maternice, če je je kaj pri hiši, ali pa perišče drobno stolčnega graha, in se v pripravi posodi postavi v gorko hišo. V 4 ali 6 tednih je dober in čist kis gotov brez vsega gnjilega okusa, kateri popolnoma zgine, kadar se je žonta skisala.

Hoh. W.

Starozgodovinski pomenki.

O istrijskih božanstvih.

III.

Spisal Davorin Terstenjak.

Čuli smo, da po Justinu so Kolharji mesto Pola zidali ¹⁾ in da so ti Kolharji po Herodotu bili egiptiškega rodú. Herodot je Kolharje posebno iz tega vzroka za Egipčane razglasil, ker je pri njih obrezovanje navadno bilo. Herodotu soglasujejo Strabo, Valeri Flaccus, Diodor in Ammian Marcellin ²⁾. Vendar obrezovanje ni samo pri starih Egipčanih ³⁾ navadno bilo, temoč tudi pri drugih rodovih juterne dežele, zato dandanašnji zgodovinopisci, kakor Kortüm ⁴⁾ Kolharje za Feničane imajo. Po rimskih in gerških pisateljih so se bili Kolharji v Istrii naselili o dóbi Argonautov ⁵⁾ (1250 pred Krist.) Koliko je v tem resničnega, naj drugi preiskujejo. Mogoče pa je, ker Feničani so že okoli 1100 pred Kristusom mogočno naselbino na južnem koncu Hispanije slavni Gades utemelili. Že 1300 pred Kr. Feničane nahajamo na severnem boku Afrike, kjer so slavno mesto Kartago postavili. Ime Kartago je pokvarjeno iz feniškega Karthad-Ladtha, kar pomeni novo mesto. Ker jih že 1300 pred Kristusom v Afriki najdemo, tedaj so tudi utegnili že prej iz Kanaana tje priti in za Sesostrisa, kateri je živel okoli 1400 pred Kristusom, iz Libije se v Kolhisu naseliti. In po takem bi tudi Herodot prav imel, rekši, da Kolharji so iz Egipta prišli.

Vendar pustimo to tamno vprašanje, saj je nam le dokazati, da so Istrijanci bili Kolharji. Za takošne jih je imel Justin, in božica Eia pričuje, da je bil dobro podučen. Dalje smo vidili, da istrijska Isia bi utegnila biti kolhiška Asia in istrijska Ika feniška Oka ali Onka.

Pa še eno istrijsko božanstvo najdemo, ktero pričuje, da so Istrijanci in Kolharji bili Feničani, in to je božica Blaudia, ktera se je tudi polatinčila v Venus Iriea. Lydus ⁶⁾ piše, da so Feničani gerško Aphrodito — Venus Uranio častili pod imenom Blatta, in pripoveduje, da Blatta pomeni purpurea. Znano je, kako so gerški in latinski pisatelji ptuje imena napačno sporočevali, zato se nam ne smé smešno zdeti, ako se Blaudia pri Lydu veli Blatta. Tudi utegne Blauda biti narečja različnost. Rekel sem pred, da je Blaudia predstavljena v Venus Iriea in imam sledeči razlog. Lucian ⁷⁾, rojen Syrec, piše od neke syrofeniške božice, ktera je imela okoli telesa pas Venere Uranie, na glavi žarno krono in okoli vrata različno barvane zlate plošice (vielfarbige Goldbleche); na glavi je imela kamen, kateri

se je ponoči tako svetel, ko da bi vsa kontina ¹⁾ bila z lučjo razsvetljena. Tudi podnevi je kamen imel ognjeno podobo. Ker je v veri starih Feničanov vladal sabei-izem, je feniška Venus Blatta brez dvombe osebljena (personificirana) kakošna lučna prikazen in znabiti ravno mavra — Iris, utegnilo bi tedaj blatta pomeniti irieus ne pa purpureus, kakor Lydus piše. Vendar je mogoče, da je Iriea kakošno posebno od Blatte — Blaudie različno božanstvo. (Konec sledí.)

Ogled po kranjskem Gorenskem.

Pot od Ljubljane do Belepeči (Weissenfels).

„Krajna mati
V svojem zlati
Draga naj živi!“

K. Hueber.

Ali si potoval kadaj, dragi bravec, skoz glavno gorensko dolino od Ljubljane proti Kranjski gori in naprej do Belepeči? Je to dolina, rajsko lepa, od ktere sloveči angležki naravoslovec in pisatelj Sir Humphry Davy v svojih potopisih pravi, da je najlepši, kar jih je vidil v Evropi. Če je sloveči Anglež, ki je mnogo sveta vidil in lepih krajev prehodil, o Gorenskem tako razsodbo izustil, naj mi nihče ne zameri, da se v duhu lotim peljati častite bravece našega lista v to dolino. Očitno pa rečem, da primanjkuje peresu mojemu zmožnosti vredno popisati ta resnično rajski kraj naše domovine, in da bi treba bilo tudi, ako bi se kdo lotil natančnega popisa, da počasi potuje in mnogo oprasuje, da bi vse natanko pozvedil.

Kar me je narveč spodbujalo, se tega ne ravno lahkega dela podstopiti, so nektare posebne znamenitosti zgornjogorenske strani, od katerih se je dozda malo, bi rekel, skoraj nič pisalo, čeravno se smejo med bisere kranjske zemlje šteti. Na vsem potovanji od Ljubljane do Belega potoka (Weissenbach), ki v zadnjem koncu gor mejí Kranjsko od Koroškega, pa se vidi ob veliki cesti komaj četertinka tiste lepote, s katero je mati narava gorensko stran res neizmerno ozaljšala, in resnične so besede, ki jih je sloveči nemški pesnik J. G. Seidl izustil o domovini naši, rekši: „Kranja! čudovita res si zemlja; ne kakor druge dežele se očém popotnika razprostiraš enaka odpertí knjigi, iz ktere listov se zapopadek urno prebrati zamore; ti za nevidljivimi homci skrivaš v nedrijih svojih nepričakovane lepote in imenitne zaklade naravskega bliša; le kdor te prav pozna, zamore te po vrednosti ceniti“. Treba se bo toraj enekrat tudi nam podati od velike ceste na stran, da ne bomo prezerli nobene posebnosti.

Naj bojo te verstice vvod mojega popisa. Zdaj pa stopimo iz Ljubljane.

Ob pričetku Latermanovega drevoreda prestopimo železnico, ktera se skoz to sprehajališče vije na levo, in po kateri se v kratkem dervili bodo bobneči hlaponi memo palače „Radeckove“ proti Terstu; pot naša pak nas pelje ob cesti — do polovice gori v hladni drevoredni senci — proti Šiški. Ta vas se je poslednje leta zlo olepšala, pa primaknila se tudi Ljubljani tako zlo, da menda ne bo več dolgo, da se bo predmestje ljubljansko imenovala; zakaj gotovo se bodo v kratkem še druge nove hiše postavile ob železnici, ki bodo podajale roko omenjeni vasi.

Lepa okolica se razgerne našim očém, ko stopimo iz Šiške in se ozremo proti Gorenskemu. Rodovitno polje se široko razprostira na levo in desno, in razni pridelki pri-

¹⁾ Glej Barth „Deutschlands Urgeschichte“ §. 81.

²⁾ Diodor I., 28. 55. Valer. Flacc. Argonaut. V., 419, Ammian Marcell. XXII. 8, stran 300 Zweibrückner Ausgabe.

³⁾ Glej Joseph c. Appionem II., 13.

⁴⁾ Kortüm „Geschichte der Griech.“ str. 58.

⁵⁾ Vožnjo Argonautov imenuje Kortüm: „einen Seezug der Griechen, aber mit aller Pracht der märchenhaften Abenteuererei ausgeschmückt“. (Kortüm I. c. I. 48.)

⁶⁾ Lydus Excerpta, 19.

⁷⁾ Lucian de Dea Syria.

¹⁾ Kontina se je velela pri severnih Slovanih veža božanstev, sansk. kundža, kuta, keta, casa, domus. Na Štírkem še se več mest veli na sred vesi ali cerkvenega zemljišča Kantale. Tako na primer v Reichenbergu kraj Save se veli torišče, kjer je stara cerkev stala Kantalov. Na Koroškem je bila rimsko-slovenska postaja Candalicæ = Kandaliče, Kantaliče. Na mestu stare postaje stoji občina Hüttenberg, toraj prestava slov. Kantaliče.

čajo memogredočemu popotniku marljivost prebivavcov tukajšnih. Le v večem zmislu se ta okolica dolina imenovati zamore, ker je ena nar večih ravnin gorenske strani; pa tudi v oziru lepote se smé med perve šteti. Kakor sreberni pas jo obdajajo okrog in okrog ob kraji prijazne vasi, katerih bele hiše se prijetno vjemajo s sadnim, okoli njih nasajenim drevjem. Ako se ozremo po verhovih, se pred nami gori na desno unkraj Save mogočno dviguje v zrak na obeh straneh v zapadu od sivih snežnikov obseščena dvoglavna Šmarna gora, na ktere desnem verhu ponosno kraljuje deleč sloveča romarska cerkev, — res veličansk hram kraljice nebeske. Veličastno se odmevajo glasovi velikega zvona vsaki dan trikrat s hriba doli po celi okolici, ter opominjajo domače kakor ptuje k pobožni molitvi. Kdor pa priliko ima tudi memogredé na goro iti, ta se gotovo ne bo kesal, zakaj gori se ne vidi edino le lepa cerkev, ktero je roka veliko prezgodaj umerlega rojaka in umetnika našega, M. Langus-a ozaljšala z lepim delom njegove umetnosti, ampak pred očmi romarja se razgrinja, kakor vesoljni tempelj božji, tako krasni razgled okrog in okrog, da nehotoma človeka navdihuje z rajskimi čutili.

Od Šmarne gore se na desno doli od škaručenske dolinice proti Černučam vlečejo za Savo nizki obraščeni griči kakor senca sivih velikanov, ki se zlo v enaki legi dalje za njimi tam dvigujejo in mejijo Koroško od Kranjske. Misli bi človek, da Šmarna gora in omenjeni nizki grički so skoraj v neposredni zvezi s sivimi mejniki, pa koj tu se vresničujejo besede slavnega Seidl-na, ktere sem v začetku navedel; zakaj med temi griči in unimi gorami se razprostira druga ne manj lepa planjava, ter zakriva očém popotnika lepe okolice: Mengiško, Homško, Kamniško, Križko in Komendsko. Še danes se živo spominjam, kako močno sem se čudil, ko sem vpervič iz Vodice proti Kamniku gredé unkraj teh gričev prišel in vgleдал lepo planjavo, od ktere se mi poprej še sanjalo ni.

To je nekoliko od razgleda na desno. Tudi dolina, skoz ktero se Sava in železnica proti Dolenskem peljate, se dobro tu vidi, — al teh krajev zdaj popisovati ni moj namen, ako hočem naslovu sostavka zvest ostati. Zadnje toraj, na kar se še ozremo, je zlo poldrugo uro dolgi drevored, ki je nasajen ob stari dunajski cesti od Černuč sem do Ljubljane, in ktere pač hitrej preletí oko, kakor prehodi vtrujena noga popotnika; škoda le, da tudi tu je sled razujzdanosti nekterih ljudi, ki ne morejo pustiti nedolžnih drevés pri miru.

Zadnjič smo se obrnili zdaj proti beli Ljubljani, ktera nam še enkrat kima kakor k slovesu svoj mili pozdrav; zdaj pa se podajmo naprej po omenjeni poti. —

(Dalje sledí.)

Za poduk in kratek čas.

Milošnje in pa beračenje.

Dve národni pravlici.

Gotovo je, da je veliko ljudi dobrega in milega serca na svetu, pa je tudi silno število res potrebnih revežev; vendar je tudi dosti skopúhov, ki bi raji dušo vragu kakor bel vinar revežu dali. Nasproti pa je tudi gotovo, da se čede in čede vlačijo potepúhov lenih in tacihi bab, katerim se smilijo njih otroci in jih ne dajo služiti, temuč doma pri péči lenobo pasejo in za prihodnje tatove in malopridneže vsake baže prakticirajo.

V kakošen greh šteje slovenski narod in menda ž njim vsak pameten človek revežev po moči ne podpirati, tudi pa nasproti brez potrebe beračiti in ljudi gljušiti, kažete sledeči narodni pravlici.

1.

Bil je premožen kmet, ki je zraven svojih pridno obdelovanih zemljiš pri tovorí veliko dnarja pridobil. On in

žena njegova sta rada bogajme dajala in sreča jima je bila mila. Zbudi se pa neka prevzetnost v sercu žene, rekoč: lej, mož vsak pot možnjo dobička domú prinese, ti pa nimaš ničesa pokazati, kar bi bila prigospodarila. Sklene tedaj bolj skopa biti in spravljati, da bi tudi ona imela kaj možu pokazati. Zato jenja bogajme dajati, berače jame poditi ter darove v skrinjo skupaj metati, misleča si, ko mož domu pride, me bo zlo vesel. Mož pride — pa ni prinesel možnje dobička. Le od nesreč je pravil, ktere so ga potep-tale. Potolažiti ga nekoliko, mu pové žena, kako je ona varčna bila, in da na to vižo se bo zgubljeno kmalo pridobilo. Pelje moža v skrinjo gledat, kaj da je prihranila — ali kaj je bilo! Polna skrinja kač, gadov, modrosovin in družih strupenih žival je bila! Prihranjeni, revežem od-targani darovi so bili.

2.

Bil pa je tudi nedelaven potepúh, ki ni za potrebo prosil, temuč kar je dobil poproval in zažgančal. Enkrat se ga je navlekel za kervave žulje dobrih rok prav po sva-tovski. Obležal je pri cesti, priprošeni kruh pa je bil krog njega raztresen. Memo pride popotnik. To viditi, ga serce za-bolí, kruh pobere ter ga beraču na persi položi, da bi ga memo gredoči ne pohodili. Komaj zgodi se to, začne berač stokati, kakor bi ga napenjalo. Smertni pot stopa mu na čelo ter ne more ganiti se. Ptujec to viditi se začudi, gré bliže, berača strese in kruh riz-nj pade. Ah! zdihuje berač, ko bi ne bili kosca kruha s pers mi vzeli, bi bil poginil — huje mi je bilo, kakor bi bil vés svet na meni ležal! — Tako težak je vsak dar, ki ga berač nepotrebni v mavho spravi!

—k.

Dopis Krajnca iz Carigrada.

Marljivi naš gosp. dopisovavec iz Pole je v lanskim Novicah nam napovedal, da bomo od svojega rojaka častitega gosp. Jož. Perme-ta, duhovna ces. namorskega ladjovja, pismo prejeli, v katerem potovanje po morji iz Pole v Terst in iz Tersta v glavno turško mesto Carigrad popisuje. Prejeli smo res to mično pismice, pisano 30. rožnika l. l. v Carigradu, iz rok zagorskega kaplana, častitega gosp. L. Gestrina, iz ktere pismo povzamemo tisti oddelk, v katerem nam popisuje dóbo, ko je pervikrat stopil na turško zemljo v Smirni 15. aprila l. l.

„Ob štirih smo bili v Smirni, naj imenitnišem in naj premožnišem teržnem mestu Levante — piše gosp. Perme — in berž, ko se je ladija ustavila, sem se podal s še drugimi gospodi v mesto in stopil tam na azijatiško zemljo. Smirna je, kakor vsako turško mesto, razdeljena v dve polovici: ena je turško, druga frankovsko mesto; v unem prebivajo sami Turki, v tem pa kristijani mnogoverstnih narodov, in le tam pa tam kak Turk. Od Smirne Ti ne morem reči, da bi bilo lepo mesto; ulice so sicer vse dlažene, pa tlak je tak, da se pri vsaki stopinji lahko nogo skrehneš; ker je mesto ponoči le takrat razsvitljeno, kadar luna sveti, je treba, da si vsak berž papirnato laterno kupi in jo seboj nosi v žepu, da jo prižgè kadar je treba; celó teržišče (bazar) ni kaj lepo. Nobenega voza nisem tu vidil; vse se nosi le na herbtu; kamél, ki tovorijo blago iz vsih krajev, je pa toliko viditi, da en sam dan sem jih naštel čez 600. Sicer velja Smirna za naj priljudniše mesto jutrove dežele in pod varstvom avstrijske vlade stoječa katoliška cerkev je res lepa.

18. aprila je bila mašina našega parobroda že spet zakurjena in hajd! proti Carigradu. Drugo jutro smo prijadrali v Dardanele (Helespont), ktere so že toliko važnih zgodb doživele. Res nepopisljivo lepa je pot skozi ta kanal, kateri srednje morje loči od morja-Marmora. Posebni občutki navdajajo serce popotnika, ko ogleduje tu bregovje. Na desno gledaš rajsko, rodovitno primorje azi-jatiško, na levo europejsko. Ako se pelješ po sredi,

Za dvojno-versten šepun moraš tri vervice vzeti, da zamoreš po dve zanjki vstric vkladati in za trojno-versten pa štiri vervice, da slamo, ktere je memo eno-verstnega šepuna za sleherno zanjko manj treba, lahko v tri zanjke ubiraš.

Po gorenskih višavah okrog Sorice se pastir dežja in mraza malo boji, kadar ima on dober klobuk, terden šepun, nogovice iz domačega sukna in pa cokle, ki jih tudi Sorčani iz lesa kaj lično izdelujejo in se jih sploh doma pri svojih opravilih kot narodne obutve posluževajo. Po bolj nizki ceni in boljše pastirske oprave memo ravno imenovane si ni lahko omisliti. Bolj drago in mnogoslabsko obleko imajo pastirji, kjer ne poznajo cokel in hodijo s kupljenimi dežniki za živino po goščavi, kjer jih mnogokrat polomijo in se do polti premočijo.

Za pastirsko usnjato obutev se dokaj potrosi; če pa pastir cokle nosi, ki se zamorejo s starimi žebli, ki niso za nobeno rabo več, podkovati, ne bo na cokolah čez 30 krajcarjev na leto zapravil.

Kdor cokle nosi, se ravno z nježno hojo ne more ponášati, ker so težeje in neukretnišje memo čevljev, vendar se jih človek tudi kmalo privadi, in se uterdi, da je poslednjič čverst kot hrast. Od mladih nog uterjen človek šteje mnogo srečnih ur; on se rad vseda v južni sneg; kadar je žejin, ledeno svečico v usta dene, ali pa iz pesti kepo snega poserka, in prost je mnogih nadlog, ki bi na manj uterjenega v enaki zadevi hipoma serdito planile. Mehkužnež je siromak in večjega reveža skoraj pod soncem ni memo mehkužnega človeka iz kmetijskega stanu.

Že v starodavnih časih so nekteri modri mestni predstojniki pri tistih, ki so želeli med mestjane vversteni biti, na njih roke gledali, če so bile za delo uterjene; pa tudi dandanašnji bi se marsikteri gospodar toliko ne vjedal, če bi bil on, tovaršico zbiraje, saj nekoliko bolj pogledal na njene roke in druge lepe čednosti, kakor pa da je preveč hrepenel po dnarjih in je bil vès zamaknjen v reči, ki so le mehkužnost razodevale.

Križnogorski.

Starozgodovinski pomenki.

O istrijskih božanstvih.

III. (Konec.)

Spisal Davorin Terstenjak.

Na ilirskem in italiskem polotoku so gotovo pred indoeuropejskimi Gerki, Pelazgi, Iliri in italiskimi raznimi indoeuropejskimi rodiki, ktere učeni poznamljajo z imenom „umbroopiške“, stanovale syrofeniške plemena; rad sedaj verjamem, da so to prvi stanovniki južne Evrope bili. Eden nar učenejših slediteljev staroitalske zgodovine prof. Theodor Mommsen ¹⁾ razločuje tri prvotne debela (Ursämme) (japygiško, etruskijsko in italisko deblo. Na mesapiškem in kalabriškem polotoku na naj skrajnem južno-izhodnem koncu Italije so stanovali Japygi. Nate častiti čitatelji ostanke njihovega jezika, ktere nam je ohranil napis na nekem kamnu: artahiahi, benarihino dazihonas platorrihi, bollihi.

Kaj nek pomenijo te besede in v ktero jezično rodbino spadajo, ni še nobeden učen mož dognal. Sredino italškega polotoka so posedovali Umbri, Marsi, Samniti, Opici itd. Učeni so temu deblu dali ime italškega. Po jeziku so z Gerki v naj bližnji sorodnosti, Gerk in Italik sta si brata, Kelt in Slovan sta njima strica.

V naj ostrejšem nasprotju k latinskim in sabelskim Italikom kakor tudi k Gerkom je pleme Etruskov. Že telesna postava je razločevala oba naroda. Slike Etruskov kažejo kratke tersate podobe z veliko glavo in debelimi naročaji. Jezik, kolikor ga razumemo, se ravno tako delec razločuje od gerško-italških narečij, kakor jezik slovanski od keltiškega. Ni še učenim mogoče bilo etruskega jezika

h kakošnemu znanemu prikleniti. Že Dionizi je rekel, da Etruski niso z nobenim narodom po jeziku in običajih enaki. Tudi se ne dá določiti, odkod in kadaj so Etruski v Italijo prišli. Stari Kato je terdil, da so z Etruski bili sorodni Reti.

Ravno takošno zmes narodov kakor na italiskem polotoku nahajamo tudi na ilirskem: iranske Pelazgarje, Makedonce in Ilire, indo-ariške Helene, in Kortüm ¹⁾ celó hoče življe izslediti, kteri pričujejo, da so v makedonskih planinah keltiške in iberijske betve stanovale. Iz Julia Firmika smo zvedili, da so v Tracii tudi bili rodovi mongoljske rodbine ²⁾. Kdo so pa bili Paeonci, ktere Dio Casi razločuje od Paeoncov? Ali niso bili soplemeniki malo-azijatiških Lyčanov? V lykijskih napisih se nahaja lastno ime Pejan. Pa kam spadajo ti Lyčani? V Lycii je učen Anglež znašel groben napis v lykijskem in gerškem jeziku. Naj ga sem postavim; zna biti, da ga kdo more razrešiti.

Äväea	ärafaea	mäte	prenafatii
Tó	μνημα	τόδε	διοποίησατο
Ta	grob	tukaj	je postavil
Sedärea	Päianä	tedäeme	irppe ätte äöve
Σιδαριος	Παιάνιος	νίδος	εάντιος
Sedarea	Pajana	sin	sebi samemu
lade	äive	sä	tedäeme ööe ä lää
και τη	γυναικι	και	νίος ονν άλλοις
in	ženi	in	sinu ne drugim ³⁾ .

V tem napisu je lastno ime Päjan. Je li v kakošni razmeri do imena Paeoncov? V ktero jezično rodbino spadajo te besede?

V finskem jeziku evel pomeni mati; tū pa najdemo äiva = žena ⁴⁾!!

Kolikor bolje bomo spoznali zgodovino in starotino Noričanom sosednih narodov, toliko bolje se bomo prepričali, da noriške starotine niso sorodne ne s traškimi, ne keltiški, ne istrijskimi, ne etruskimi, marveč da so slovanske. Ker pa vidimo, da so v južni Evropi narodi raznih rodbin stanovali, tedaj tudi ne bomo več dvomili o tem, da je mogoče, da so stanovali Slovani med jadranskim morjem in tatranskimi gorami.

Ogled po kranjskem Gorenskem.

Pot od Ljubljane do Belepeči (Weissenfels).

(Dalje.)

Po lepi ravni cesti se dospē v dobri pol uri od Šiške v Št. Vid, prijazno vas, ktera leži na obeh straneh ceste. Ogleda vredna je tukajšna farna cerkev, gotovo ena nar lepših na vsem Kranjskem tako po vunažni kakor tudi po notrajni napravi.

Pri prvih in zadnjih hišah Št. Vida se obrnete stranski cesti na desno. Perva pelje proti Ješci in drugim manjim vasem; — druga pa čez vižmarski pašnik, kjer so navadno o jeseni vojaške vaje, proti novemu mostu pod Šmarno goro in unkraj tega mosta ali proti Šmartnu, Vodiciam, Černučam itd., ali po stezi na Šmarno goro, ali pa proti Smljedniku in naprej gor ob levem bregu Save proti Kranju. Velika cesta pa pelje naravnost proti Mednu, kamor se dospē od tod, potem ko se sred poti pri pšenem klancu polje nekoliko navzdol nagne, v treh četertinah ure. Pri Mednu stisneta Šmarnagora in medenski hrib okolico precej zlo skupaj in približali smo se vpervič zdaj k obnožju Save, ki bobni tū čez jezove, napeljevaje

¹⁾ Kortüm l. c. II. 157

²⁾ Glej moj članek „o božanstvu Korantu — Kurentu“ v lanskim Novicah.

³⁾ Glej Fellow Journ. II. str. 383.

⁴⁾ Je li Äiva — Eva zgolj naključek?

¹⁾ Glej Teodor Mommsen „Röm. Gesch.“ I. str. 8 itd.

vodo mlinom na levem in desnem bregu. Unkraj Mednega pelje cesta za kaka dva streljaja tik obraščene hriba, na katerega koncu se odpre, v tem ko se cesta spusti navzdol po medenskem klancu, zopet kaj lep razgled. V daljavi gori kipí iz zad zelenih gričev sivi Triglav in drugi gorenski hribje, pred nami pa se razprostira lepo polje in posvetijo se Preska, Medvode in Goričane. V dobri četrtni uri se prekorači lepa planjava, katero zaljša goričanski grad, ki kaj ljubéznjivo stoji na zelenem gričku gori konec polja. Da je okolica grada res lepa, bravcem že to svedočiti zamore, da je imel na starem goričanskem gradu, ki je stal na visokem homeu zadej sedanjega in od katerega so še razvaline viditi, leta 972 prvi vojvoda kranjske zemlje, Kuno, svoj sedež. Poznejši posestniki so bili do okoli leta 1261 gospodje goričanski, od katerih je ohranila grajšina ime še do sedanjih časov, dasiravno so jo imeli pozneje okoli leta 1350—1380 grofje šternberski in ortenburški v lasti. Po smerti ortenburških grofov je prišla okoli leta 1420 celjskim grofom v last in po njih smerti naši avstrijski rodovini. Leta 1461 pa jo je izročil cesar Miroslav ljubljanskim škofom, v katerih posestvu je od tistih dob ostala. Leta 1613 je vdarila strelja v poprejšni grad, da je vés pogorel in v razvaline razpadel; ko pa je leta 1631 na škofijski ljubljanski prestol bil posajen Oton Miroslav grof Buhheimski, je dal izzidati lep nov grad na sedanjem mestu, vendar pa mu pustil staro ime morebiti zato, ker se je večidel vés pripravi kamen starega grada pri zidanji novega porabil. Dodelal pa vendar ni omenjeni škof gradu; ali ga je prehitela smert ali so ga zadrževale druge okoljine, se ne vé; to pa je gotovo, da še le njegov naslednik Jožef grof Rabatta je do delo doveršil. Bil je ta grad nekdanj sila velik; pripoveduje se celó, da je imel okinj kolikor je v letu dni, in vrat kolikor je v letu tednov itd. Leta 1830 je bil ob popraviljanji znižan in postavljen v obliko, kakor jo ima še dandanašnji.

— To je kratka zgodovina goričanskega gradu.

Pri prvih medvodskih hišah se loči stranska cesta, ki derži na levo tje pod hrib proti farni vasi Preska in potem tikoma memo goričanskega grada naprej proti Škofjiloki, velika cesta pa prestopi reko Soro, ktera se kmali doli od mosta izteka v Savo, odtod ime vasi „Medvode“. Unkraj Medvod nas pelje pot po precej stermem klancu, verh katerega pridemo v prijazni nasajeni hrastev gojzdek. Pri začetku tega se zopet cesta cepi. Stranska pot polje na desno in derži takraj Save memo Mavčič in družih manjih vasi proti Kranju; velika cesta pa gré skozi omenjeni gojzdek, unkraj katerega se sorško polje prične, naravnost gori proti Jerperci — na samem stoječi cerkvici — kjer se zopet druga cesta loči od velike na levo proti Škofjiloki. Nad Jerperco se še le polje popolnoma na obe strani ceste razprostre, ki se zdaj dobre 2 uri vleče gori proti Kranju. V daljavi tam na desno pa se nad okolico cerkljansko, velesovsko, šentjursko itd. dvigujejo sivi snežniki, ki zakrivajo v nedrijih kokriško dolino, in se vlečejo potem naprej gori proti ljubeljski dolini in gornjemu Gorenskemu. — Na levo tam pa vidi okó popotnika nad vasjo Soro in naprej gori zeleni Osovnik in druge od tal do temena zeleno obraščene verhove, v kotu tam za Škofjoloko Lednik, kakor mejnik poljanske in selške doline; od Loke sem do Kranja pa se vlečejo bolj nizki griči, na katerih nar višjem tū blizo Kranja bela cerkev in božja pot sv. Jošta kaj ljubko sedi. (Dalje sledí.)

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Tersta. * Ceno mnogoverstnega blaga v našem imenitnem trgovskem mestu razglašá „Triest. Zeit.“ od 7. dneva t. m. takole *): pavole cent velja od 26 do 41 fl.;

*) Da vstrežemo nekterim našim bravcem trgovskega stanú, bomo vsaki mesec naznanjali teržaško ceno imenitnejšega blaga.

Vred.

kave (kofeta) od 29 do 47 fl., muškatnih orehov po 220 do 225 fl., sladkora (cukra) od 23 do 27 fl. 30 kr., popra od 31 do 32 fl.; prediva od 20 do 35 fl., konopljev od 22 fl. (ogerske) do 80 fl. (iz Trade), pšenice star po 6 fl. 30 kr. do 10 fl. 15 kr., koruze po 4 do 4 fl. 30 fl., reži 6 fl. 45 kr. do 7 fl. 15 kr., ječmena 5 do 5 fl. 30 kr., ovsa 3 do 4 fl. 30 kr., lanenega semena 11 do 14 fl. 30 kr., rajža cent od 10 fl. 30 kr. do 16 fl. 30 kr., usnja domačega cent od 76 do 82 fl., strojenih volovskih kož nemških cent 145 fl. do 200 fl., sirovih volovskih domačih 60 do 70 fl., telečjih 86 do 87 fl., ovčjih 45 do 75 fl., železa koroškega 10 centov po 110 do 116 fl., kotlovine v plošah cent 88 do 92 fl., žebli krajnski v sodcih po 9 do 12 in 18.000 po 22 do 34 fl., potašelna krajnskega cent 19 fl. 30 kr. do 20 fl., živega srebra cent 125 do 128 fl., žvepla cent po 3 fl. 15 kr. do 5 fl. 15 kr., jekla v kištah 10 centov Nr. 00 po 148 do 149 fl., Nr. 0 po 145 do 146 fl., Nr. 1 po 142 do 143 fl., Nr. 2 po 136 do 137 fl., Nr. 3 in 4 po 132 do 134 fl., pleha belega kišta 19 fl. 30 kr. do 21 fl. 30 kr., cinka cent 16 fl. do 16 fl. 30 fl., kositarja 84 do 86 fl., laškega olja za mizo cent in 7 funtov po 32 do 38 fl., lanenega cent 31 do 32 fl., svile dalmatinske in istrijske funt po 10 fl. 30 kr. do 13 fl. 30 kr., voska cent po 105 do 116 fl., volne neoprane za modroce po 20 fl., oprane po 37 do 52 fl., neoprane za delo po 24, oprane take po 48 do 63 fl., sterdí cent po 18 do 20 fl., ježíc (konoper) po 5 fl. 30 kr. do 15 fl., smole po 3 fl., loja po 29 do 30 fl., lima po 32 do 34 fl., vinskega kamnja očišenega po 32 do 48 fl. — Bravcem „Novic“ dobroznani gosp. Fr. Cegnar pride za c. k. telegrafskega voditelja v Pazen; obdržal pa bo tudi še službo slovenskega predstavljavca pri deželnem teržaškem poglavarstvu, ker je pokazal, da je ravno tako ročen kakor zanesljiv v tem delu.

Od Temenice na Dol. 8. febr. — Redkokje je zapaziti toliko dobrodelnosti med priprostim ljudstvom za cerkev in šolo, kakor v šentlorenski fari. Pred nekimi leti je poročil r. Miha Šivavc iz Loke 3000 fl. sr. za občnkoristne namene v omenjeni fari; le-ta dnarje je bil v c. kr. dnarnico naložen, in kmali se bo nateklo obresti od naložene istine za 1000 fl. — 10. dan p. m. so se snidili dotični duhovni in deželski gospodje v Šentlorenu in so sklenili, naj cerkveno oskerbništvo, ako privoli višja deželna vlada, kupi z vloženim dnarjem primerjeno njivo in travnik za 1000 fl. v last, farna srenja pa naj na tem mestu na svoje lastne stroške sozida novo šolo, ktera je grozno potrebna. Šolski učitelj bi po tem takem v plačilo prejemal od naloženega kapitala od 4000 fl. letno obrest, zraven tega pa bi še žitno biro in še nekoliko dnarja potegoval v poboljšek svoje službe. Doversenje tega potrebnega dela se sedaj veselo pričakuje. — Verh tega je Š. odločil v svoji oporoki, da se ima njegovo zemljišče na vedne čase v zakup (štant) dajati, in polovica zakupšine naj se med uboge domače fare razdeluje, druga polovica pa za sv. maše oberne. — Pred letom je izporočila rajnka Mica Markelnova iz Martinje vasi, posestnica četrtni zemlje, vse svoje premoženje v cerkvene potrebe in duhovne namene. 3. dan t. m. je bilo pa v Stehajni vasi slovesno obhajanje v ta spomin, da je Jože Koprive, posestnik 2 gruntov, na svoje lastne stroške (605 fl.) izliti dal nov velik zvon (595 funtov težák) v Ljubljani za ondotno podružnico sv. Križa. Duhovni pastir tega kraja so napravili omenjeni dan v imenovani podružnici veliko duhovno opravilo in z zahvalo se spomnivši verlega dobrotnika so nagovorili sosede te podružnice, kateri so svojo dobrodelnost poslednji čas prav lepo skazali, naj bi še pripomogli k skončanju nekterih potrebnih poprav. Tudi se bo na edine stroške farne srenje farno pokopališče podaljšalo in napravila nova merlišnica, ktere dosihmal ni bilo — in je povsod potrebna. Ali ni vse to res velike hvale vredno? Hvala tedaj komur hvala gré!

Natoroznanstvo in ljudska omika.

Še eno pismo.

Prav lepo je popisal gosp. Šubic iz Dunaja potrebo natoroznanskih vednost za ljudstvo, da se reši iz stoternih vraž, v ktere je v svojo veliko škodo še dan današnji zelo zelo zakopano. Kdor ne stavi luči pod mernik, je pač z veseljem prebiral omenjenih 6 pisem, ki prav po domače razlagajo to reč.

Poterditi resnico gosp. Šubicovih besed: „da so prave natoroznanske vednosti ljudstvom silno potrebne“, podam tu „Novicam“ celo mavho abotnih vraž, ki jih je med ljudstvom nabral pisatelj tistih bukev, ki se imenujejo v slovenskem jeziku „kmetam sa potrebo inu pomozh“. Bile so natisnjene pred 67 leti. Kdor pa med ljudstvom in z ljudstvom živi, oči ima in vidi, ušesa ima in sliši, in pa pošteno resnici daje kar resnici gré, mi bo poterdil, da je že precej podučeni ljudí med prostim ljudstvom, ki imajo boljše zapopadke v natoroznanstvu in ne verjamejo abotnih vraž, — al sila sila veliko jih je še dan današnji ravno tako nevednih kakor so bili predniki njih v preteklem stoletji, — in to je živ dokaz, kako potrebno je, da se ljudstvo omika tudi po natoroznanstvu. Ako govorim tu pa od prostega ljudstva, naj nihče ne misli, da govorim le od kmetov; po suknji ne delam jez nikdar razločka: naj bo jopeč ali suknja, — tudi potem ne: ali kdor stanuje na kmetih ali v mestu; saj vém kako vražen je tudi marsikak „purgar z visokim klobukom in padolgo suknjo“.

Vernimo se pa sedaj nazaj k našim bukvam, v katerih nahajamo pod napisom

norčave mavhe

tole zapisano. Neki gospod je imel pametnega hlapca, ki je znal brati in pisati. Pobiral je pridno vse odrezke papirja, ki jih je njegov gospod odrezoval, ko je pisma zavijal; na te listke je pametni hlapec zapisoval misli, pregovore in navade, od katerih ni mogel nobenega pravega „grunta“ najti in ki so se mu prav norčave in abotne zdéle. Tako napisane listke je je skup v mavho metal, ktero je zatega voljo „norčavo mavho“ imenoval.

Vzemimo perišče teh listkov iz mavhe in berimo jih za kratek čas, da vidimo, kako pametni Denkovec zasmejuje neumne vraže. Posluh!

„Kadar tvojega soseda hiša gorí, ne, da bi ti po svoji hiši spravljal, ampak daj le ogenj zagovarjati. Tudi ni treba gasiti, daj le ogenj zagovarjati. Kugel za ogenj kupi od ciganov, so tudi dobre. Kjer kak cigan pokopan leži, ni treba gasivnice — dokler ne gorí!“

„Kadar ponoči slišiš človeka na pomagaje klicati, nikar vunkaj ne hodi, utegnili bi strah biti in te pobasati, — čeravno je strah v sredi votel, okoli kraja ga pa nič ni!“

„Če ti je pinovka zacoprana, da se noče vmésti, vtakni le nov zbrusen nož v prag ali razbeljeno železno kozico pod dimnik postavi, in copernija bo nehala, zakaj na tako vižo bo copernica nabodena ali spečena in zavolj bolečine bo copernijo nazaj vzela — ali saj ti nož iz praga ali kozico spod dimnika!“

„Če imaš gljivo na vratu, se vstopi z obrazom proti mescu, vzemi kamen, kateri pred tabo leži, ga pritisni trikrat na gljivo ter ga ritinsko čez glavo zalučaj. Stori to trikrat zapored v tem času, kadar mesec naraša — tako ostane mesec na nebu in gljiva na vratu!“

„Če se vrežeš ali ubodeš, nož ali šivanko s salom pomazi, ga s capo obeži in na hladan kraj položi, rano pa s suho cunjo zaveži — tako se ti bo sama zacelila, ako jo čedno deržiš!“

„Da se ti ne zacopra, je dobro, kakošno oblačilo od kakega obešenega imeti; tudi bodo konji debeli, kadar se s tako capo brišejo — in se jim dosti merve in ovsa daje!“

„Kadar krava poverže, pojdi ritinsko v hlev ter reci

„herbet noter, nesreča vunkaj“ — in tako si ti gotovo noter!“

„Na pustni večer ne prédi, sicer prédeš zgolj klobase; ne šivaj, da kokošne merdanje ne zašiješ; žena ali dekla naj na mizi plešete in ritinsko doli skočite; tako dobiš visok lan in dolgo predivo — če visok zraste!“

„Kadar lan seješ, vzemi dolg žakelj in seme prav dolgo va-nj vsipaj in ga potem spet prav dolgo izsipaj; tako bo tudi lan dolg — če je seme dobro in vreme za to!“

„Če ti kdo kaj ukrade, pojdi k modremu možu ali k pametni ženi ter vtisni jima petico v roko; tako boš zvedil — da si dosti neumen!“

„Merzlice se znebiti, vzemi pest soli, pojdi prav tiho in na perstih h potoku in sej sol tje proti vodi doli rekoč: „jez sejem to seme za božje ime, in kadar bo to seme kalilo, bo tudi moja merzlica se vernila“. To gotovo pomaga, če merzlica sama po sebi jenja!“

„Bradovice odpraviti, vzemi en klinec in toliko zaréz va-nj nareži, kolikor bradovic imaš; ta klinec potem komu skrivaj v žep vtakni — tako ima on klinec, ti pa bradovice!“

„Če si počen, ne hodi h dohtarju ali k padarju, vzemi le jajce in ga spij, v lupino se pa ošči: dèni potem jajce v mošnjo in jo v dimnik obesi — in mošnja bo gotovo okajena!“

„Ima krava plavo mleko ali če premalo molze, ne verjemi, da je nesnaga tega kriva ali da krava premalo klaje dobiva, le narejeno (zacoprano) ji je. Daj, da se ošči v čepino pa tako, da ne kapljica memo ne uide, potem mešaj scanje s prav staro metljo, in potem čepino in metljo v zlodjevem imenu v ogenj verzi — in metlja bo zgorela!“

„Ali vzemi meh in daj, da se ti krava va-nj ošči, potem otepi meh dobro s ternovo šibo, — tako bo copernica tepena — ali pa saj meh!“

„Gosence iz repe ali zelja pregnati, vzemi 9 gosenc od vsacega vogla zelnika ter jih v dimnik obesi; vidil boš, da — si jih 36 pregnal!“

„Kadar gospodar umerje, se morajo vsi panjovi v čbelnjaku in vsi sodci v kleti premakniti — sicer ostanejo kakor stojé ali ležé!“

„Gre nevesti dež na krancelj, bojo novi zakonski bogati — če pridno delajo in varčno živé!“

„Otrokom pred 7 leti las ne striži, sicer jim pamet odstrižeš — ktera v laséh tičí!“

„Ne sej zelja na večer, kadar čednik krave domú žene, sicer ti bode repa rastla — če namesto zelja repo seješ.“

„Povsod naredi tri križe, potem ti ni treba veliko misliti, kako imaš kaj narediti, — če ti spodletí, kar si počel, so križi tega krivi!“

„Na zibelko se mora noga môre narediti, sicer pride môra pa otroke tlači ali izsesá — čeravno môre ni!“

„Kadar se merlič z enim očesom posmehuje ali obličje mehko obderži, pride po enega iz tiste hiše — preden 50 let preteče!“

„Kadar noče živina jesti, položi roki nakrižem čez-njo in ju tako od glave po herbtu čez rep potegni rekoč: „če si zacoprana od konca do konca, te pogladim tudi od konca do konca“, tako bo spet jedla — kakor hitro bo lačna!“

Te pa še druge vraže je imel Denkovec v svoji mavhi na listkih zapisane, ki so neumne pa včasih brez škode, mnogokrat pa zelo škodljive, in včasih tudi pregrešne, ker se božje ime pritikuje takim abotam.

Ogled po kranjskem Gorenskem.

Pot od Ljubljane do Belepečí (Weissenfels).

(Dalje.)

Lep in veličasten je razgled, ki se nam odpré konec sorskega polja — na Gaštaji, in se posveti na visokem in stermem obrežji Save in Kokre v celi svoji lepoti staro,

terdnjavi enako mesto Kranj. Mislim, da ga ni popotnika, kateri ima čutljivo serce za naravske lepote, da bi tu stermenja in občudovanja ne obstal! Černi gotiški stolp velike cerkve se ravno iz srede mesta dviguje in kakor ponosen vladar gleda na-nj in na lepo okrajno. Sem od velike cerkve, verh stermega obrežja in ravno nad mestom stoji veliko poslopje, grad, v domačem jeziku sploh le tako, v nemškem pa „Kieselstein“ imenovano, ki že skoz več stoletij (sozidano leta 1262 od Henrika II. grofa ortenburškega) gleda iz stermega sedeža doli na mogočno Savo. Od grada doli se vidi druga cerkev, roženkranska, in v koncu mesta, ravno nad iztokom Kokre v Savo, tretja v „Pungratu“. — Kranj je, kakor sem že zgoraj rekel, silno staro mesto; verjetno je, da stari Santikum Rimljanov je bil sedanji Kranj. Zavarovan proti izhodu že po naravni legi na dveh straneh z derečim valovjem in stermimi obrežji je poznejše bil od starih vladarjev in vojvodov kranjske zemlje v stanovanje odbran. Tako je nek stanoval tu leta 989 Valtilo, drugi vojvoda kranjski; tudi poznejši spisi od leta 1011, 1021, 1112 pripovedujejo od tu stanovajočih vladarjev, ki so se mejni grofi imenovali. Leta 1140 je bil Engelbert IX. (eni pravijo III.) mejni grof kranjski, ki je umerl okoli leta 1143. Tako so bili še drugi: Henrik okoli leta 1200, Meinard okoli leta 1248 in 1849 itd., ki so tu svoj sedež imeli. Vse to nam svedoči, da je bil Kranj kdaj imenitno mesto.

Al še vedno smo takraj Kranja; hitimo toraj naprej. Na Gaštaji se združi z veliko cesto stranska škofjološka, pa farno vas Šmartno na levo pustivši nas pelje ona po dolgem klancu navzdol poleg znožja šmartenskega polja in smarjetne gore, ter na desno čez dolgi most, kterege prestopivši se znajdemo v predmestju Kranja „Podmestom“, od kodar peljata v mesto: stranska zlo sterma pot na desno memo roženkranske cerkve, velika cesta pa tudi dosti sterma na levo ali v mesto na desno, ali pa na levo proti Naklem.

Kranj pa ni le staro, ampak tudi prijazno mestice. Huda požara od leta 1668 in 1811 sta, akoravno po poti nesreče in žalosti, vendar brez dvombe k oliki mesta dosti pripomogla. Le od kokriške strani kaže Kranj še zmiraj neprijetno papovo nogo. — Velika cerkev nam kaže šego starih nemških ali gotiških stavb, in sedanji dekan, visokočastiti gosp. Kos, jo bodo v kratkem postavili v taki stan in umetni gotiški lišp, kakoršni se menda tudi zvonaj Kranjskega malokje vidi. Nove orglje in oltarji, v gotiški šegi izdelani, so nam porok tega. Druge dve cerkvi, kakor tudi kapelica na pokopališču, na katerem v prezgodnem grobu počiva naš neumerli pesnik Prešern, so manji in saj, kar je meni znano, brez posebnosti.

Prebivavci tega mesta so pridni in se pečajo s kupčijo in obertnijo. Belci in sita sta dva nar bogatejša zaslužka Kranjcov in Stražiščarjev; občenje te tergovine se more šteti na kakih 120.000 gold. na leto. Posebno živi so v Kranji pondeljki, ki so navadni teržni dnevi, in pa letni sejmi, kjer se po navadi neverjetno veliko ljudi snide; žitna kupčija je tu posebno velika in obilniša na drobno kot v Ljubljani. Je pa tudi lega tega mesta taka, kakor, razun Ljubljane, nobenega mesta na Kranjskem in vsa pripravna za ljudske sejme, ker tu sem peljejo ceste: od Ljubljane nam znana velika, kakor tudi stranska pod Šmarno goro in čez Smljednik, od Loke, od Kamnika, iz Koroškega skoz Kokro, od Ljubelja doli skozi Teržič, od Beljaka in Radoljce; pa še drugih stranskih potov je dosti. Da se tu, kakor v oserčji tako zlo obljudenega kraja, tudi znajde sedež raznih c. k. vradnij, mi menda ni treba navedovati. — Toliko sem povedal memogredé od Kranja in se pomudil enmalo dalje — pa saj se na poštnih postajah človek rad nekoliko oddahne, toraj tudi meni tega nihče zameril ne bo.

Prekoračili smo tedaj prvo pošto od Ljubljane v Kranj, podajmo se zdaj proti drugi: v Otok.

Po ravnem, precej odpertem polji nas pelja cesta od Kranja proti vasi „Naklo“, kamor se dospé v pičli uri. Vedno

nas spremlja še na desno tam rajda sivih gorá in visoki Storžec dviguje glavo pod oblake, kakor bi podperal nebeški obok; na levo nam prijazno kima iz precej visocega homca cerkev sv. Jošta, tam naprej gori pa se privije sem okrog iz selške doline Radgoška gora, ki nosi na temenu svojem znani velki gojzd Jelovico.

Kmali nad Naklom gori se loči velika cesta v dva stremena; desni pelje memo sv. Križa v Teržič in naprej čez Ljubelj, levi pa po dolini naprej skoz gornjo Gorensko in čez Koren v Beljak.

Ločimo se za ene trenutke na razpotji od ceste, po kateri smo se namenili potovati in podajmo se v 2 uri od tod oddaljeni Teržič. To mestice, ki leži ob reki Bistrici, je sicer kakor vsi fužinski kraji od hribov obdano, drugač pa je dosti lično in prijazno. Prebivavci so kaj pridni tergovci (odtod menda Teržič, teržiti) in obertniki, ki kupčujejo skoraj po celi Evropi. Jeklo, kose in druga železnina, usnje vsake baže, barvarije, pleteniški in čevljarski izdelki se izdelujejo tu z nar večjo marljivostjo, tako da se Teržič sme zastran raznih in obširnih fabrik prvo obertnijsko mesto na Kranjskem imenovati. Mestice je, kakor sem že povedal, tudi samo na sebi prav lično in prijazno. Imenitno zastran svoje obertnije že ob času Valvazorja je spadalo takrat, kar ga je bilo na levo ceste, v pol ure od tod oddaljeni podgrad stari „Gutenberg“ — ki pa že leži kakih 300 ali še več let v razvaljinah, desna stran pa je bila podložna teržiškemu gradu „Neuhaus“, ki stoji na homcu nad mestom in ki je bil poprejšne leta s fužinami vred nekoliko let posestvo slavnega maršala Radecki-ga, kateri gospod zastran svoje vljudnosti pri Teržičanih še zdaj živi v blagem spominu. Tudi tukajšna cerkev, delo novejših časov, je lepa, le enmalo preozka. (Dalje sledi.)

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Grada blejskega 12. febr. — Kogar skerbí, da bi ga ne vjeli in ne zaperli, beži in se skerbno skriva. Blizo mest ni ravno varno; dolgo časa se ne more prikrihati, le prehitro ga kdo ovoha. Posebno če pisma okrog gredó, marljivo po njem poprašujejo in ga po imenu in podobi popišejo, je treba se vmakniti in v kak samotni hrib se vkrasti. — Tako so menda tudi ptički letos naredili. Blizo Ljubljane je preveč zanj, premalo hrane in pregosta megla za vesele pevčice; še bolj so se pa bati jeli, ko niso le ljubljanski časniki tako silno po njih popraševali, temuč tudi dunajski „Volksfreund“ kranjskih ptičkov iskali. Kaj pač je bilo sirotam početi? V naše hribe in gore so jo pripihali in nam prav prijeten čas delajo. Ko je prvi sneg v adventu padel, so priletele cele trume bernož, sternadov šinkovcov; senice so po sili na oknih živeža stikovale, za vsakim germom je tašica skakljala, kalini so pa prav pridno jesenovo seme obirali. Celo zimo so nam zvesti ostali, in celó, kar se vsim čudno zdí, dvoje postovk je prezimilo v skali pod visokim blejskim gradom. Enmalo klaverno ste se deržale, ko je zima hujše prihajala, zapustile pa nas niste. Verh oreha sem ju vidil večkrat sedeti, kmalo je ena, kmalo druga zletela po nepremišljeno miško, ki jo je sonce iz luknice privabilo.

Bila je pa tudi zima pri nas taka, da niso imeli ptički vzroka nas zapustiti. V jeseni na sv. Katarine dan sem šopek cvetlečih jagod in pa svedercov (Frühlings-Enzian), kateri od 21. januarja spet cvetejo, pod skalo grada nabral; tudi kače so takrat še okrog se plazile in sončile. Padel je sicer majhen sneg perve dni decembra in na sv. Tomaža dan je mraz nar višjo stopnjo — 17° R. na prostem polji dosegel; topleje pa je bilo okrog jezera. Po jasnih nočéh so sledili lepi sončni dnevi, tako, da so stermine v treh dnéh kopne bile; vse mergolelo je po njih ptičkov. Led se je na jezeru trikrat napravil pa trikrat zginil. Pervi smo se ob novem letu, drugič 17. dan januarja dersati zamogli, na tretji led, 30. januarja si pa nismo upali. Popraševal sem

Obertnijske in rokodelske novice.

(Ali je les od znotraj skozi in skozi zdrav) in tedaj pripraven za pohištva in druge tesarske dela, se lahko zvé, če se posekano deblo z vsakim koncom položi na kako podlago; potem naj eden s kladvom na enem koncu poterka, kdo drug pa naj na drugem koncu uho nastavi. Ako je deblo zdravo, se sliši čisto vsak udarek prav dobro in glasno, če je deblo tudi 80 cevľjev dolgo; — ako se pa slišijo udarki bolj gluhi in le slabi, je to znamenje, da je deblo sem ter tje nagnjito, tedaj ne zdravo. Kdor se je le kolčikaj na to vižo vadil, bo vselej lahko spoznal, ali je les zdrav ali ne. (Vkbk. 1856.)

(Kostí vsake sorte in tudi slonova ali bela kost se dajo naj lepše in naj bolji kup beliti), tudi če so stare in zarumenele, ako se nekoliko dní položé v vodo klorovega apna; v ta namen se vzame en del klorovega apna, 4 dele pa vode; potem se umijejo s čisto vodo in na sapi posušé; tudi slonova ali bela kost (Elfenbein), če je že prav rumena, se dá na to vižo prav lepo ubeliti, le delj časa jo je treba namakati v imenovani klorovi vodi. (Mitth. d. hanov. G. V.)

(Prav dober firnež) si zamorejo mizarji (tišlarji) napraviti, ako prilijejo k 7 funtom prav lepega raztopljenega gumija-kopála kakih 7 maslicov bledega očišenega olja. Čez 3 ali 4 minute, ko se ta zmes že vleče, se postavi od ognja in se zmeša z 8 bokali terpentina; potem se precedí in shrani za rabo. Ta firnež, če je bil dobro skuhan, se posuši že v 10 minutah; če je bil pa preveč skuhan, se nikakor ne bo dal s terpentinom zmešati, in včasih, če je bil s terpentinom kuhan, se bo sicer z njim zmešal, pa se ne bo sprijel z nobenim drugim firnežem, kateri je bil manj kakor on kuhan. Tedaj je treba prav natanko ga kuhati; tega pa se mizar izučí, če ga je večkrat kuhal.

Ogled po kranjskem Gorenskem.

Pot od Ljubljane do Belepečí (Weissenfels).

(Dalje.)

Po ti kratki pomudbi se podajmo zopet na razpotje ceste, in naprej po levi poti proti gornjemu Gorenskemu. — Kmali gori, potem ko se ceste ločíte, se spustí po stermem klancu doli v vas Bistrico, in prestopivše reko enacega imena, ki priteče od Teržiča, nas pelje unkraj zopet po enakem klancu navkreber, verh kterega dospevši se znajdemo na podbrežkem polji, ki se razprostira na desno; cesta pak pelje tik obraščenih homcov. Kmali tje naprej pridemo v farno vas Podbrezje. Cerkev, farna in podružna, stopite na desno v polji; posebno prijetno se vidi podružna, sploh Tabor imenovana, ki stoji na nizkem okroglem gričku sred polja in je posvečena žalostni Marii, kamor ob petkih v postu mnogo ljudi na božjo pot zahaja. — Ne morem tú memo iti, da bi ne omenil, s kako nenavadnim pevskim sluhom so tukajšni prebivavci navdani. Slišal sem male fantine, dasiravno se nikjer niso učili in nihče tudi ne ene note ne pozná, tako lepo in prijetno po sluhu na orglje igrati, da se nisem mogel prečuditi. Tudi neka priprosta pevkinja M. R., izučena v enaki naravski šoli, je vedila precej dobro segati po orgljah. Tako spijo med našim narodom v tako imenovanih samoukih umne glavice, ktere pa se ne bistrijo, ako nimajo priložnosti se izuriti. Škoda! In ne malo takih je med našim narodom.

Unkraj Podbrezij se zgubi cesta v smrečje in kmali se znajdemo na verhu gobovškega klanca. Na desno derži zopet stranska mala cesta skoz gojzd in memo Kovora v Teržič, kamor se dospé v dveh urah; velika cesta pa se okrene na levo in se spustí po zlo zlo stermem klancu navzdol. V sredi tega klanca pa se cesta vnovič cepi. Obedve poti, ki se tú ločíte, nas zamorete pripeljati v mestice Radoljco, ktero hočemo tudi mi pogledati, dasiravno leži

nekoliko v stran od vélike ceste. Po kateri strani se tedaj hočemo podati? — Kar daljavo zadene, je popotnikom, ki gredó proti Bledu, skoraj vse eno, iti po eni ali drugi, zakaj pot, ki derži tú na levo, kakor tudi tista, ki se gori pod Otokom od vélike cepi in derži proti Bledu in Bohinji, se v Radoljci zopet sklenete. Edini razloček skoraj bi utegnil biti ta, da je vélika cesta lepša od stranske, pa — kaj bomo ugibali, — poglejmo obedve, bomo še bolj Gorensko spoznali.

Sledimo nar poprej véliki cesti. Pelje nas ona na desno doli v obrežje Save in tik ob taisti gori proti Posavcu, kjer desno in levo obrežje Save veže most, kterega vasi iz okolice na lastne stroške napravljajo. Cesta se tú okrene zopet nekoliko na desno, in farno vas Ljubno na stermem griču pustivši pelje naprej, kjer pri potoku, ki priteče od Doberča verha, se prične zopet stermiti klanec, verh kterega v lepi ravnini stojíte v mali daljavi ena od druge vasi: malo in veliko Dobropolje. Malo tje nas pelje zopet malí klanček v razprošteno okolico mošniško, kjer se kmalo tam vstric vasi Mošinj ločíte cesti. Desna ali vélika derži proti Otoku, kamor se zdaj kmali pride, in kjer je druga poštna postaja na gorensko-beljaški cesti; leva, stranska pa derži proti Radoljci, kamor se dospé od razpotja v kaki pičli pol uri. Na celi poti se nam kaže mestice Radoljca in zadej bleška okolica, prava Švajca kranjske zemlje. —

Leva cesta, ki se sred gobovškega klanca od vélike loči, nas pelje tudi, enako veliki, k bregu Save, ktero pri Podnartu prestopimo. Gori okoli nas vodi zdaj memo farne vasi Ovsíš, ki stoji na levo, skozi bolj samotno dolino; v dobri uri se loči stranska leva pot proti Kropi, kateri terg nam vendar v levi dolinici skrit ostane, akoravno je do gor le dobro četertinko ure; desna pak pelje proti Kamni gorici. Kamna gorica, kakor tudi Kropa ste obedvé fužinska kraja. Kropa ima dvoje fužin s plavži, mnogo cajnar in tú se zdeljuje vsake baže žebľjev paženskih, konjskih, čevľjarskih itd. Kamna gorica ima sicer le eno fužino s plavžem, pa v oziru napredovanja kropiško deleč prekosí. Kamna gorica je dosti prijazen kraj. Na levo jo obdaja visoka Jelovica, na desno pa prav nizki bolj pešeni griči, od tod menda ime njeno: Kamna gorica. Hiše so lepe, tudi cerkev, farovž in šola; vse na levem gričku nad fužino stoji in je vse prav lično in snažno. Prebivavci se pečajo z izdelovanjem žebľjev večé baže, so prav zlo marľjivi, in vkljub težkega dela zali in krepki ljudje. (Dalje sledí.)

Za poduk in kratek čas.

Kakor je, je dobro.

Bogati Gropa je imel hčerko, lepo deklico. Veliko snubačev je privabil lepolični obrazek, še več pa predalčiki polni srebra. Al poštenega snubača ni bilo blizo, ker taki so dobro poznali malopridno Nežico. Dobila je toraj moža sebi enacega, kateri se ji je znal, kot vsi taki, dobro hliniti.

Očetu ga je Nežica hvalila tihega sramožľjivega fanta, danes tako, jutri tako, da ga je naposled dobila za moža. Tihi Janez je postal Grogov zet.

Perve dní so bili vsi eno serce; al Janez dobí ključe do predalčikov in pridno jame jemati iz njih. Kam je deval? Nosil je v pivnico k igri; se vé, da so se dvasetice le zmuzale, ker „zmiraj le dajaj, nič pa ne dôbi, boš kmalo mošnje ožel“.

Kaj je zdaj početi? „Čmu nama je toliko zemľjišča, Nežika — pravi Janez — poprodajva nekoliko travnikov v predalčike. Kmali sta oba prav dobra gospodarja za svoje trebuhe, pa kaj slaba, za kar bi imela dobra biti. Stari oče mora žgance z družino jesti, kadar Janez pri bokalu cipko reže in si Nežica kave kuha. Gropa v raševih hľaćah pred hišo na klopi po pošľih zlatih časih žaluje v tem, ko Janez v dragi, iz mesta naročeni suknji kvartico meče. „Janez,

tega glasa in begali od strahu. Tega pa morebiti ne vé še vsak, da je bil Žižka prvi, ki se je počel umetno vojskovati, potem ko je bil najden smodnik, to je, da je bil „početnik taktike novo-europejske“. Zato sem se nameril to tukaj popisati *).

Husovci so se počeli zavoljo nove vere puntati leta 1418. Po besedah več tedanjih zgodopiscov jih je vladal izperva Miklavž iz Pistnega ali Husinec. Ta je spoznal, da ne bode mogla premóci peščica Husovcov mogočnega sovražnika s silo. Počne se posvetavati z Žižka-tom, pa ne mara, da tudi z drugimi možmi. Vidili so, da se jim bo, ako hočejo sovražnika pobiti, nekako drugače bojevati kot je bila ondaj navada; vidili so, da bo treba posebne umetnosti za to. Ali kake? — To je vganil najbolje Žižka, mož bistre glave, ki je bil za mladih nog uren vojščak, zdaj (leta 1419) pa že postaren, skoro v 60. letu starosti svoje, na eno oko slep. Sovražnik je imel dobre izurjene vojščake z dobrim orožjem. Bilo jih je kakor listja in trave. Žižka je imel le peščico meščanov, rokodelcev in kmetov, ki niso imeli drugega orodja seboj, kot cepí pa nekoliko voz. Žižka jim reče cepí berž z železom okovati, vozove z deskami obiti, po tem pa z verigami voz za vozom (kakor na železnici) naglo spenjati in razpenjati ter umetno kretati. Tega jih je vadal nenehoma. In glejte! tako so nastale tiste premakljive terdnjave (Wagenburgen), katerih so se plašili celó vitezi v železnih oklepih, pred kterimi so begale najslavnejše vojske. Ne mislite, da je bila tega kriva le moč, serčnost ali nadušenost Husovska; — naj bolj je pomagalo Husovcem umetno vojskovanje. Sovražniki njihovi so se zaganjali po stari šegi nad nje le kerdeloma, to je, vsi križema, brez reda; Žižka je bil pa naučil ljudi svoje ročno in naglo kretati se na vse strani po povelji njegovem, vselej za časa in redoma zagrabití nasprotnika. Tudi je hodil — kakor poslej Napoleon I. — s svojo vojsko naglo od kraja do kraja, kamor je mislil; sovražniki so se pa pomikali po stari navadi počasi. Zato jih je Žižka pretekal in vedno otepal.

Orožje hudih Husovcov je bilo različno, namreč: meči, samostreli**), kopja, sulice, cepí, debele palice ali kiji (palcáty), puške („ručnice“), „pištrole“ („pištaly“ ***), za brambo ščiti („pavézy“, to je, take tarče, ki so jih zasajali v zemljo in se skrivali za-nje). Imeli so tudi že havbice („houfnice“) in še več drugega orožja, kakoršnega zdaj večni, n. pr.: srubnice, tarasnice itd. Po orožju in po opravi svojem so bili vojščaki: strelci, cepniki (cepníci), kopjarji (kopinníci), suličarji (sudličníci), pavézniki, vozniki (vozníci) in vozátaji (vozotajové), pičovníki („picovníci“, furažirji?), pračarji (pračata), gonači (honci), „posilci“ (pomočniki?) itd. Med 1000 Husovci je bilo po navadi po 900 pešcev, po 100 pa konjikov. Tudi so šteli na 1000 mož po 50 voz, ki so bili poglavitni del tabora Žižkatovega. Vsaka versta vojščakov je imela v taboru svoj posebni prostor, svoje posebne opravke. Tako tudi na potu, zlasti pa v boju. Vse je bilo v najlepšem redu. Vojska Žižkatova je bila podobna telesu pa udom, ki so se pregibovali po volji enega človeka sem ter tje za premakljivimi terdnjavami. Tudi okope je narejal Žižka, in imel več mašin za obsedo. Iz voz je pa napravljaj umetne terdnjave, ki so mu bile prekoristne sosebno zato, ker jih je lahko premikoval od kraja do kraja, kakorkoli je trebalo. (Dalje sledí.)

Ogled po kranjskem Gorenskem.

Pot od Ljubljane do Belepeči (Weissenfels).

(Dalje.)

Zapustivši Kamnogorico nas pelje pot po prijazni dolinici naprej. Na levo se razprostirajo lepi zeleni travniki,

*) Po česki zgodovini F. Palackega, ki je tudi ponemčena, III. zv. 1. 2. in po drugih pozneje naštetih spisih.

**) Armbrust.

***) Išči v časop. česk. mus. 1836 I. zv. str. 46.

Pis.

na desno pa se dvigujejo vès čas nizki grički, ki so pa tu vsi obraščeni. Kmaló se nam posveti tudi na nar višjem huncu teh gričev razvalina Pustega grada, obdana od mogočnih starih hrastov, ter molčeče pridigva že blizo 300 let memogredejočemu popotniku minljivost vsega pozemeljskega. Mogel je to biti nekdaš kaj močen in terden grad, ker se že razvalina toliko let ustavlja vsekončavnemu zobu časa. Kdaj je ravno zidan bil, ne vem povedati. Nar stareje posestnike najdem imenovane: rodovino hounbersko, ktere zadnji ud, Jan Hounberski, je živel okoli leta 1354. Po njegovi smrti se je omožila dednja in vdova njegova z Jurjem Kacianar-jem, ki je potem tu posestnik bil. Pozneje je bil ta grad nekoliko časa grofom Lambergovim v lasti; v 16. stoletji pa, ko je pogorel in v razvalino razpadel, je bil že lastina grofov Turnov, in je še dan današnji.

Vasi, spodnja in zgornja Lipnica, kamor se dospè od Kamnogorice v pičli pol uri, ostanete od ceste v dolinici na levo. V zgornji Lipnici so stanovali njega dni z mečem in sulico oboroženi podložniki ali vojaki pustograških gospodov, kteri so še do druge polovice 18. veka stražo imeli na Pustemgradu, dasiravno je bil že razvalina. Ustno izročilo nam naznanuje in kaže na zgornji Lipnici tudi še hišo, kjer je njega dni ena pustograških gospá z lastno roko umorila otroka svojega nezvestega moža.

Vštric Pustega grada se zgubi cesta v mali borštek, unkraj kterega se hipoma dolina odprè, in posveti se eden nar lepših razgledov Gorenskega. Pred nami leží vas Lancovo, izmed ktere kaj ljubko šibki cerkveni stolpič v zrak moli; zadej gori se vidijo gore krog Bleda, naprej tje dolina proti Jesenicam, na desno tam pa sivi Stol, pred kterim se razgrinja široko radoljsko polje, ktero bomo kasneje nekoliko bolj natanko ogledali. — Kmaló se pa cesta spusti navzdol proti globoki strugi Save; na unkrajnem visokem obrežji pa se nam posveti v nekako enaki legi, kakor Kranj, mestice Radoljca. Urno prisopihamo do Save in unkraj po dolgem klancu navkreber, in najdemo se v Radoljci, ter se zopet združimo s cesto, ktera od vélike ceste sem pelje.

Radoljca je še dosti čedno mestice. Veliko ravno ni, pa zidano je precej redno, tako da bi mu človek skoraj ne prisojal starosti, ktero ima. Stala je (se vé, da v zdajni zunajni obliki ne) že ob času Rimljanov, ker Lácii (Libr. 12. Reipubl. Rom. sec. 5. cap. 5) in za njim Valvazor pišeta, da se nahaja tu mnogo starin, ki spričujejo visoko starost tega mestica. Tudi gosp. H. Kosta govori od dveh rimskih kamnov, kterih viditi pa nisem imel prilike, toraj tudi bolj natanko od nju govoriti ne morem. — Pa tudi lega mestica nam svedoči, da je bilo zidano še ob časih, ko so bili stermin klanci in pečine edina bramba pred navali sovražnikov, zakaj kakor v Kranj se tudi v Radoljco le od zgornje strani po ravnem priti zamore, stranske strani in doljna pa so zavarovane od stermin klancov, ki dajejo mestu podobo terdnjave. Naj večje in imenitniše poslopje v Radoljci je grajšina. Perve nje posestnike najdemo imenovane grofe Radoljske (Grafen v. Rattmannsdorff), kterih je mnogo tudi na Štajarskem prebivalo. V 10. stoletji je bila Radoljca od nemško-rimskega cesarja Henrika III. s predpravicami mesta obdarovana (poprej je bila le terg, toraj tudi menda še dandanašnje ime zunaj Radoljce ležeče vasi „Predterg“). Poznejši posestniki grajšine so bili grofje ortenburški; celjski okoli leta 1424; ditrihšteinski okoli leta 1549 in slednjič zdaj že v tretje stoletje grofje Turn. — Farna cerkev sv. Petra je zidana v gotiški šegi, stoji poleg grajšine, s ktero je tudi skoz pokriti mostovž sklenjena, in je po šegi in navadi vsih gorenskih, sploh slovenskih, cerkvá lepo opravljena. Posebno še pa jo odlikuje mogočno zvonilo.

Ni pa popotniku tu memo iti, da bi ne ogledal grajšinskega verta, ki stoji na zgornjem koncu mesta; zakaj m le lep sam po sebi, ampak pri poletni hišici konec verta se iz galerij, ki ste napravljene na desno in levo, odprè očem

popotnika tak razgled, ki se popisati ne more! Pred nami se razprostirajo tako lepe polja in travniki, kateri slednji so nasajeni s košato obrašenimi jeseni, da bi, ako bi ne vidili skoraj nebrojnega števila cerkvá pred seboj, predstavljene se mislili v rajsk del sveta. (Dalje sledí.)

Nove bukve.

Geographische Bilder aus Oesterreich. Schilderungen aus der Natur, Industrie, Geschichte und dem Volksleben. Herausgegeben unter der Mitwirkung von J. Wenzig durch (Oberlehrer) Fried. Körner in Halle.

To leto so začeli v Leipzigu v nemškem jeziku izhajati zvezki pod naslovom „Zemljopisne podobe iz Avstrijskega „Geographische Bilder aus Oesterreich“. Izdatelj tega mičnega dela namenuje zemljo- in narodopisne posebnosti našega cesarstva pa tudi njegove imenitniše dogodbe ne le z živimi popisi temuč tudi z lepimi podobami brávcem pred oči postavljati. Perva knjižica, ki jo v rokah imamo, nam celo torbico podučnega in kratkočasnega ponuja, napolnjena je z 59 prav lično dodelanimi podobami. Nje predmet je nadvojvodstvo zgornje in dolnje avstrijsko, salcburško in pa štajarsko. Komaj smo se krasnih poslopij veličastnega Dunaja in njegovih lepotij nagledali, že smo med drevarji ali holcarji, ki si v gorah med Avstrijskim in Štajarskim s kervavim potom kruh služijo; od tod se sprehajamo po bojiščih dunajskih planjav, kjer so se Avstrijani nekdanj junaško borili. Potem nas pelje pisatelj k solnograškim toplicam in slapovom, v Marijne Celje, k gornjo-štajarskim rudarjam, in te mične popise sklene z veličastno železnico čez goro Semering. Kakor se iz tega kratkega načerta kaže, se predmeti kaj lepo verstijo. Gotovo bo to delo k povzdigi zemljopisnih vednost dokaj pripomoglo. Cena tega zvezka je 1 fl. 20 kr., dobiva se tudi v knjigoprodajavnicah v Ljubljani. — Drugi zvezek bo obsegal Krajnsko, Koroško, Teržaško, Tiroljsko, Lombarsko in Benečansko in bode olišpan s podobami cerkniškega jezera, Ljubljane, kalvariške gore v postojnski jami, piske jame in drugih znamenitost sosednih dežel. Radovedni smo, kako bo vse to popisano in izrisano. — Tretji zvezek bo zapopadel Česko, Marsko, Šlezko, Galicijo in Bukovino, četerti pa Ogersko, Erdeljsko, Horvaško, Slavonijo, vojaško Granico, Serbijo, Banat in Dalmacijo. Cena vsacemu teh zvezkov bo po obširnosti od 1 fl. 20 kr. do 1 fl. 48 kr.

Novičar iz raznih krajev.

Sliši se, da je avstrijska vlada sklenila prizanesti in povratbo domú dovoliti vsim tistim posestnikom v laških kronovinah, ki so zavolj kakošnega prekucijnega vdeležstva v letih 1848 in 1849 iz dežele kam drugam pobegnili, naj so njih posestva sekvestrirane bile ali ne. — C. k. ministerstvo dnarstva je kupčijskim zbornicam vediti dalo, da je nadglednemu osoblju in posebno žandarmom velélo, da opazovaje pohišne kramarje (hausirarje), se nimajo spuštati v presojevanje: v katero kupčijsko versto spada blago, ki ga pohišovavec prodaja, ker za takošno presojevanje je treba, da presojevavec blago natanko pozná, kar se pa od nadglednega osoblja in žandarmov terjati ne more. — V obširnem naznanku c. k. ministerstva nauka se bere, da se bojo učitelji ljudskih šol prihodnje tudi kmetijstva in vertnarstva toliko izučiti mógli, da bojo v stanu otroke podučevati saj v poglavitniših pervinah kmetijstva in vertnarstva. — Bere se, da se bojo takim soseskam, ktere bojo poti in druge prazne prostore s sadnim drevjem zasedile, premije delile. — Pretekli teden je bil na dunajskem živinskem sejmu pitan vol iz baron Sina-tove grajšine za 380 gold. prodan; — vse se je čudilo nad tem velikánom. — Važna pravda: ali bo mir ali vojska? bo že prihodnji teden sklenjena, čeravno bo po tem popolno dogo-

tovljanje dotične pogodbe več tednov potrebovalo. Za gotovo se namreč sliši, da se bo pariški zbor danes (v saboto) začel. Še zmiraj kaže večidel vse na mirno spravo; francozki časnik „Jour. des Deb.“ sicer terdi, da 3. in 5. člen znanih predlogov bi utegnili kake overe delati, ker turška vlada bo terjala, da morajo Rusi zlo zlo važno terdnjavo Nikolajev podreti, v kar se pa ti ne bojo radi udali, ker Nikolajev ne stoji ob črnem morji, ampak ob Bugu, 20 milj od iztoka te reke v černo morje, tedaj se po besedah 3. člena ne more prištevati černomorskim terdnjavam. Angleži — pravi omenjeni časnik dalje — bojo v 5. členu terjali, da Rusi ne smejo na alandskih otokih nobene vojaške terdnjave imeti in tudi podertega Bomarsunda ne več izzidati; nasproti pa tudi Rusi ne bojo zajetega Karsa Turkom radi nazaj dali. Al kdo vé: ali bo to vse tako, kakor ta sicer dobro podučeni časnik pripoveduje, kateri pri vsem tem sam pravi, da se imamo mirú nadjati, kterege bo berž ko ne sklenilo tistih 12 mož, ki se bojo danes usedli okoli veliko pomenljive mize. — To pa je tudi iz vsega, kar se sliši, skor gotovo, da francozka vlada se je z rusovsko že popolnoma sprijaznila, in kakor gré ta nova prijaznost po stopinjah čedalje bolj gori, gré prijaznost z angležko bolj doli; to čutijo že angležki časniki in zatega voljo je te dni časnik „Times“ tak hrup zagnal, da vsi napol vladni francozki časniki so bili podrezani, korancati zatega voljo angležki časnik in terditi, da ono natolcevanje je prazen izmislek. Pa saj se bo kmalo resnica zvedila. — Ker je sultan turški že o pustu, obiskavši plesišče angležkega in francozkega poslanca, prelomil staro mahomedansko zapoved, da noben Turk ne smé stopiti v hišo kristijana, tedaj tudi ni neverjetno, kar se še dalje sliši, da po sklenjenem miru bode šel v Turin, Pariz, London in na Dunaj se osebno zahvalit vladam, ki so mu pomagale iz zaderge. — Národna obleka se pri gospódi rusovski čedalje bolj razširjuje, posebno se sarafani prikupljajo gospém.

Národna pesem.

(Konec.)

Ko je v jutro jutro osvanilo, Na Ungare Turki udarijo; Ko se začne kervca prelivati, Počne Jur se nazaj umikati.	Vse plemičev in gospodičičev, Vse vitezov poprej neženjenih.
Ko vidijo age in spahije, Da se Jure nazaj pomikuje, Ki nikdar se nazaj ni pomikal, Pobegnijo nazaj brez obzira.	Kadar Jure v belo pride Krojo, Kroskemu dá pismo kapitanu; Pismo bere krojski kapitane, Knjigo bere, solzice preliwa.
Tedaj Ugri sablje povadijo, Svoje bojne kopja položijo, Dobrim konjem ujzde popustijo, Vso carevo vojsko izsekajo.	Ali drugo storiti nemore, Ključce mu dá od grada belega, Poznava ga, da je poglavica Od vse ravne zemlje Arbanije.
Ko to vidi Kastriotič Jure, Dobavi se čate velikega Pa izvadi nad-nj britko sabljo, Ter mu take besede govori:	Ko pa Jure ključce dóbi v roke, Družinico svojo ogovori: „Družinica, mila bratja moja! Nabrusite svitle sablje svoje“.
„Vale piše listek knjige bele, Napiši jo od strani careve, Krojskemu jo pošlji kapitanu, Naj mi dade Krojo u Epiru“.	„Kadar bode nocojo polnoči, Kar najdete, da je obrezano In se neče s kerstom pokerstiti, Izsečite malo in veliko“.
„Ako li je napisati nečeš, Odseč čem ti ruso glavo tvojo, Dati čem jo vojevodu Janku. To čem storit — vera ti je moja!“	Željno oni noči pričakujo, Urno sablje vsak svojo brusijo; Kadar pa je o polnoči bilo, Izsečejo malo in veliko.
Čata piše listek knjige bele; Knjigo piše, ujede ga zmija, Kajti Jure pisma se dobavi, Ter odbije čati ruso glavo.	Ko pa se je v jutro razdanilo, Gruši Jure visoke munare Ter mi zida cerkve in oltare, Uzme krono svojega očeta.
Pa odide k ravni Arbanii, Ž njim pa ide tri sto Arbanesov,	Vso osvoji ravno Arbanijo, Kar le najde, da je obrezano, Vse izseče malo in veliko, Pa pohodi svojo mater milo. Zapisal J. Kobe.

 Današnjemu listu je priložena posebna doklada z naznanilom novih bukev.

Odgovorni vrednik: Dr. Janez Bleiweis. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik.

Odrezal sem na gladko kostanjevo drevesico, katero je lepo zraščeno deblice imelo, prav visoko; potem sem zarezal marúnov cepiček pod očesom do steržena ter ga navzdol plošnjato tako prirezal, da sem na uni strani z nožem do luba prirezal, katerega sem zdolej nekoliko preč posnel ter ga potem po navadi za lub drevesica potisnil, katerega sem poprej s plošnjatim klinčikom od deblica odlupil. Ako je lub počil, sem čez razpoko drug lub pritisknil in s cepičnim voskom dobro zamazal, enako tudi po verhu, ter vse potem s samim popirjem povil. Mahú in cunj jaz nikoli ne rabim pri cepljenji, še manj pa ilovce, ker se mi vse to prav škodljivo zdi mladim drevescom. Skušnja me je učila, da je naj bolje po verhu in okoli s samim voskom pomazati, potem pa s popirjem ali pa z ličjem dobro poviti, sicer se prav lahko drevescu tudi bolezen vcepi. Rabič.

Jan Žižka,

početnik vojskovanja novo-europejskega.

(Dalje in konec.)

Deržé se postav jezikoznanskih hočem tedaj častitim bravcem razložiti, ktera izmed naštetih izpeljav je mogoča, ktera pa ne. Gledé na okoliščine utegnemo potler zvediti, ktera je resnična ali vsaj najverjetnejša. Izpeljava iz „Pistoja“ ni mogoča, zato ker ni nobene enake spremembe v jezikih romanskih, tedaj ne more biti tudi resnična. Zato jo imenuje učeni Diez „basen etimologično“. Tako je po Diezu nemogoča tudi izpeljava iz francozke „pistoyer“ (bodalice, kleiner dolch).

Izpeljave iz „istillus“, „fistula“ in „pišt'ala“ so pa po postavah jezikov vse tri mogoče. Ktera je pa prava ali vsaj najverjetnejša?

Po moji misli je „fistula“ iz tistega korena, kakor „pišt'al“ (staroslov.), „pišt'ala“ (česki) = po naše „piščal-(k)a“ ali „pišal“, ktera je mlajša od „piščali“; $f = p$: *flamma*, *flamme* = *plamen*; *die fast(e)* = *post*. Kako rad se spreminja ptuji *st* v naš *št*, ta v *šč* (šć), ta pa v *š*, to vé vsak. — Kar se pa tiče imena „pistole“, izhaja blezo naravnost iz staročeske „pišt'ala“, ktero smo brali med orožjem Čehov 15. stoletja. V českih zakonih (postavah) vojaških 15. stoletja beremo besede: „ku každému vozu dve pišt'aly a k ním (njim) dve libry prachu“ (smodnika ¹⁾). Nemci so imenovali ondaj pistole „bitzschäl(en)“, kakor misli Palacky ²⁾ spačeno po besedi česki „pišt'al(a)“, pozneje pa po besedah bivšega vojščaka Burjana so to ponemčili: „faustrohr“. Nemci jemljejo za vojaštvo silno radi ptuje besede, zametaje svoje lastne. Tako se je menda zgodilo, da so vzeli, popustivši svoj „faustrohr“, ime „pistole“ (njihovim ustom ugodnejše kot česko „pišt'ala“, izgovarjaj: piščala) pozneje s francozkim „reglementom“ od Francozov ali pa od Lahov ³⁾, ki so posneli to ime blezo iz imena českega, vojskovaje se z Nemci in s kerščani (križaki) vsega kerščanstva vred soper Husovce ⁴⁾. — Saj zametujemo tudi mi preradi domače besede in sprejemamo ptujke, posebno pa, ako se spremení le kolikaj stvar; n. pr. peča s „špicami“ ni več peča, ampak *aftah*, *aptah* ali *aptoh*, po nemškem „haupttuch“, ki pomenja Nemcu tudi pečo brez „špic“. Takih izgledov bi naštel lahko še več.

Madžarji so napravili iz staroslovenske besede „rěd“ (rend) — „rendelni“ (vredovati). Iz te besede so skrojili še le po tem ogerski Slovenci: „rendelüvati“ (vladati). Madžarji so nadalje ponaredili „a-sztal“ (miza) po serbski besedi „stol“, ki pomenja stol (stuhl) in mizo. Serbi so popustili zavoljo dvojnega pomena svoj „stol“ (mizo) in vzeli potem od Madžarjev ponarejenko „asztal“, to je,

„astal“ v prelepi svoj jezik. Tako so zaverгли Čehi iz tistega vzroka ¹⁾ svojo „pišt'alo“ za pomen: „pištola“ ali „mala puška“ ²⁾ ter sprejeli — rekel bi — domačo ptujko malo drugači oblečeno spet v svoj jezik in pravijo zdaj: pistol-a-e, tudi pišt'ol ³⁾, mi Slovenci: pištola, Jugosl. pištolja in pišt'olj (m.) Rusi pravijo pa še dan današnji piščal naši piščali in pištoli. (To se bere v „povesti o Caregrade“ 1855, ktero je spisal slavni Suznevski, ki pravi po starem letopisu, da so bile „piščali“ (pišt'ole) v Carigradu že leta 1408).

Mi smo sprejeli svojo „pišt'olo“ naravnost od Lahov ali pa od Nemcov. Ker je pa po vsem tem vsa podoba, da je ta beseda slavenskega korena, ne zametajmo je in ne kujmo samokresov, katerim treba pritkati (v zaklep) pišt'ole, ali hočemo, da bi umeli pisanje tudi prosti Slovenci. (Pa Serbi imajo tudi samokres za pišt'olo, glej Vukov serb. rečnik 1852, str. 663. Tudi mi smo za pišt'olo in ne za samokres, pa omenimo to le, da samokres ni naša skovanka. *Vredništvo*.)

Kar se tiče nemške „haubitze“, ima Palacky prav, terdè, da so ponaredili Nemci to ime po českem „haufnice“, zakaj 15tega stoletja so govorili Nemci „haufnitzen“ ⁴⁾, pozneje še le „haubitze(n)“; končnici „-itze“ in „-nitze“ pa niste nemški. (Primerjaj krajnsko-nemško „potitze(n)“, „po(vi)tica; „perjanitzen“ (perjanici črnogorski); „strelitzen“ (strelci rusovski) itd. Vendar nam priča f, da ni beseda „houfnice“ slavenskega korena. Po moji misli je nastala česka „hauf“ = „houf“ (kup, kerdelo) iz nemške „haufe“. Kakor so napravili Čehi 15. stoletja iz nemške „der haken“ česko „hak(ov)nice“ (hakenbüchse), tako tudi iz „houf“ — „houf-nice“ ali „houf(e)nice“ ⁵⁾, potem pa Nemci naravnost iz le-té najprej „haufnitzen“, pozneje pa „haubitze“, kakor Slovenci ogr. „rendelüvati“ iz „rendelni“. Iz vsega tega se pa vendar vidi, da so imeli Čehi hovbice poprej od Nemcov.

Nemci 15. stoletja so pisali tudi „posatken“ po česki besedi „posadka“; tako tudi „pafesen“ ali „pafesener“ po česki „pávezniky“ ⁶⁾.

Ogled po kranjskem Gorenskem.

Pot od Ljubljane do Belepečí (Weissenfels).

(Dalje.)

Kam pač hočemo narprej pogledati? Ali na levo tje, kjer nad pustograško razvalino, nad lancovsko cerkvico in naprej gori nad iztokom bohinske in korenške Save visoke gore nosijo zeleno Jelovico, ki se gori pri Babjem zobu okrene v levo bohinjsko dolino, ali na velikana Triglava, ki se enak staremu resnobnemu gospodarju ponosno ozira doli na lepo okolico ter zlatén od juternega in večernega sonca prijazno gleda v svojem podnožji kranjsko Švajco: Bohinj, bleški grad in njega jezero, vso bližnjo in daljno okolico; ali se hočemo ozreti v kranjsko gorsko dolino, al na sivi Stol, ki se tù na desno dviguje, ali tje proti Begnam, kjer med stermin Jamerskim verhom in Doberčo leži zakrita v tesni dolini razvalina starega kamenskega grada — nekdanji dom mogočnih grofov, med drugimi tudi slavnih Lambergov, katerih enega, Krištofa, dvoboj v Beču s prevzetnim Pegamom še zdaj živi v pesmih narodnih.

S to naravsko lepoto pa se kaj prijetno ujema tudi lepo število cerkvá, ktere, belim labudom enake, so nasajene po celi planjavi in homcih. Farne vasi: Lesce, Grad, Zgoranje Gorje, Zasp, Nova cerkev in Begne s svojimi mnogimi

¹⁾ Burjan „časop. česk. mus.“ 1836, 1. zv. str. 46.

²⁾ Časop. č. m. 1828, 2. zv. str. 7.

³⁾ Tudi Adelung velí, da so dobili Nemci ime „pistole“ od Lahov ali pa od Francozov.

⁴⁾ Pal. (česki) III. 1, str. 303 in 304 (nem.) III. 2. str. 90.

¹⁾ Namreč zato, ker jim je pomenjala „pišt'ala“ — piščalo in pišt'olo.

²⁾ Tako pravijo Črnogorci.

³⁾ Jungmann.

⁴⁾ Palacky časop. č. m. 1828, 2. zv. str. 7.

⁵⁾ Najprej „steinschlender“ (Jungm.), morebiti um ganze haufen (krieger) zu sprengen.

⁶⁾ Pal. časop. č. m. 1828, 2. zv. str. 7.

podružnicami se vidijo v bližnji daljavi. Res, lepi spominki pobožnega duha naših sprednikov! Kaki čuti pa tudi prešinjajo dušo, ko v predpraznicah, posebno pa v juternem svitu in večernem mraku, donijo od vseh teh stolpov angeljsko-češenja glasi, ki udarjajo ko ubrana harmonija rajsko milo na človeško uho. Da! ako kje, — tu se duša dviguje višje in višje!

Gotovo pa v bogastvu tolike lepote nihče mislil ne bo, da en sam pogled tu zamore nasititi dušo človeško, — v ti okolici bi se moglo bivati saj en teden, hoditi po raznih verhovih, in pregledovati jo, zakaj vsak homec kaže drug in nov pogled. Posebno naši šolski mladini priporočujem prav živo, naj ob šolskih praznikih to okolico obiskuje in se uči tu v pravi šoli narave spoznavati in ljubiti prelepo domovino svojo. Kterega pa je še Stvarnik obogatil z risarskim umom, ta bo že posebno našel tu predmetov in snutkov za izobraženje svoje umetnosti več kot obilno, in le žele bi bilo, da bi se še v veliko obširnih podobah, kakor dozda, predstavljali lepi kraji Krajne in se pošiljali po svetu, — saj mikavne podobe ulečejo, v tem ko besede le vabijo ptujce v deželo. Koliko se piše n. pr. od Išelja — in vendar ne terdimo morebiti preveč, ako rečemo, da ga naš Bled z jezerom in okolico svojo prekosi. — Kaj pa tudi človek, v kateri koli si bodi okolišini življenja, pri bleškem jezeru ne najde? Ako si zdrav in iščeš veselja, tu ga najdeš; dobre gostivnice ti strežejo, vesele družbe se shajajo k petju, lični čolnici se zibljejo po srebro-bistrih valovih jezera, vabivši te na to in uno obrežje, kjer povsod kaj novega vidiš; — ako ljubiš naravno lepoto, ne najdeš je kmali kje toliko, ko tu, naj se ti dopadajo zelene livade, rodovitno polje, sadunosno drevje, obraščeni grički ali puste goličave: vse tu vidiš; — ako te navdaja pobožen duh, lepe cerkve te vabijo k pogostni molitvi; — ako si betežen, zdrava kopel ti ponuja zopet ljubo zdravje; — ako vidiš rad stare ali nove stavbe, ozri se gori na sivi stari grad, ali na nove poslopja krog jezera; — ako si prijatelj planinskih ali doma gojenih raznih cvetlic, tu se ti v mnogo-verstnih barvah nasproti smehljajo, z eno besedo: resnico je pel gosp. K. Huber:

„Vene iz raja
Te obdaja,
Vse se veseli.“ —

In škerbina Babjega zoba, kako te ona ne uleče naprej skoz ozko in tesno ožino — pravo naravno terdnjavo — v Bohinj? Koliko vidiš tudi tam? Ajdovski gradec, o katerem popeva slavnega Prešerna: „Kerst pri Savici“ žalostni konec Čertomira, in kjer je še dandanašnji z rušnjo zarašeno obzidje temelja terdnjave poznati; Bistrice z imenitnimi fužinami, — slovečo rastlin bogato Černo perst, bohinsko jezero, izvir in slap Savice in mnogo drugega. Vse je vredno še vse bolj natanko popisano in tudi narisano biti, ter podati se ne le ptujcom, temuč tudi domačim sinovom in hčeram, da bi bolj poznali krasno majko svojo: Krajno! (Dalje sledi.)

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Siska 21. febr. (W. G.) Žitna kupčija se je pri nas skor popolnoma ustavila. Tu in tam se sicer kaj prodá, pa ne toliko, da bi kaj izdalo. Čeravno so naši trgovci pripravljeni s ceno nazaj iti, si vendar nobeden ne upa kupiti, ker kakor na Dunaji tako tudi v Terstu cena vsaki teden nekoliko pada: to pa jemlje kupcu kurajžo, da bi veliko nakupil. Ako bo to le še ene tedne tako terpelo (in pred ko ne, bo) bomo doživeli tako nizko ceno, da že veliko let take ni bilo. Prodalo se je pretekli čas 3500 vagánov pančovske pšenice po 5 fl., in 2500 vag. koruze po 2 fl. 30 kr., ali, kakor trgovci zagotavljajo, po 2 fl. 50 kr. za 3mesečne dunajske menice (Wechsel), za ktere se poprej še tukaj vedilo ni.

Iz Karlovca 20. febr. (W. G.) Tukaj se je prodalo 3000 vag. pšenice pančovske po 5 fl. 10 kr., bozniške in

horvaške po 4 fl. 54 kr. do 5 fl. zakladovcom cesarskim; cena pada; za soršico še po 3 fl. 30 — do 20 kr. ni kupca, koruza srednje sorte je po 2 fl. 20, slabeje sorte po 2 fl. 12 kr., prosó po 34 grošev, ječmen po 2 fl. 20 do 12 kr.

Iz Pešta 21. febr. (O. L.) Vselej, kadar se pomlad bliža, kupčija z ogerskim oljem bolj pojemlje, tedaj se tudi cena niža. Sirova roba je bila ta teden po 30 fl., rafinirana po 34 fl.; konopno olje po 27 fl. 30 kr., lanéno ogersko po 31 fl., pa za nobeno ni bilo kupca.

Iz Trebovelj na Štaj. — Lansko leto smo začeli našo staro temno in tesno cerkev predelavati. Dan sv. Filipa je prišlo 15 Lahov; precej drugi dan so začeli podirati in so dodelali do sv. Martina. Dela je bilo sila veliko; ničesa nisem v akord dal, ker sem brez navadnega konkurenčnega pota se sam vsega podstopil in vse sam poskerbel. Bogu hvala! to hujše smo prebili; v dveh letih upamo za silo dodelati in dolgove poplačati; farmani so dobri in darovoljni; v šestih letih, kar sem za fajmoštratú, so za cerkvene reči že blizo 10.000 fl. uložili, Bog jim poverni! Pri lanskem zidanji sem mnogo poštenih in hvale vrednih umetnikov in delavcov spoznal, pa tudi brezvestne in zarobljene pa še bahačaste in lažnjive mojstre-skaze naletel, da se ponudim rad postreči vsim gospodom, ki se zavolj cerkvenih popravil z menoj posvetovati in škode varovati želijo. J. Hašnik.

Iz Celovca 25. febr. Danes je tukaj umerl učeni nemški pisatelj gosp. Vincenci Rizzi, ki je bil izverstnejim avstrijskim pisateljem prištevan.

Iz Ljubljane. V četrtek je bil zbor mestnega odbora. Važniši sklepi so bili sledeči. Ker se kaže, da letošnji mestni dohodki bi ne utegnili biti zadostni, da bi se z njimi poplačali stroški, je zbor sklenil, naj za dнарne zadeve postavljeni odbor še enkrat prav natanko pretrse prevdarek letošnje mestne rajtenge, da se bo vidilo: ali bi se ne dalo še kaj prihraniti v stroških, da bi se shajalo potem z navadnimi dohodki, — ali pa bo treba misliti po drugi poti primanjškavo dopolniti. — Ker se magistratni vradniki enačijo z cesarskimi, je zbor tudi njim dovolil za pol leta poboljšek zavolj dragine in sicer 15 gold. od 100 tistim, ki imajo letno plačo do 400 fl., 10 odstotkov pa tistim, ki imajo 5, 6, 7 in 8 sto na leto. — Z dolgo zaželjeno premembo ljubljanskih sejmov bo sedaj vendar morebiti kmalo kaj; mestni odbor je namreč danes zadovoljnost izgovoril s tem, da vprihodnjič naj vsaki peterih ljublj. sejmov terpi cel teden, to je, vselej se v pondeljk začne in v saboto jenja; po tem takem bi se prvi sejm leta začel tretji pondeljk po sv. 3 kraljih; drugi prvi pondeljk mesca majnika, tretji prvi pondeljk po sv. Petru in Paulu, četrti drugi pondeljk po malem Šmarnu, peti pa prvi pondeljk po sv. Leopoldu. Preden se pa morejo sejmi po ti novi prenapredbi začeti, morajo še pred poterjeni biti od višje vlade. — Konec preteklega leta je ljubljanska hranilnica (Sparkasse) gospodarila s premoženjem 1 milijona 584.109 gold. 19 kr.; založni dnar se je od 145.847 fl. 15 kr. pomnožil v letu 1854 na 156.801 gold. in 11 kr. Lansko leto je 3176 ljudi 237.159 gold. 15 kr. v hranilnico položilo. Iz zastavnice se je lani na 34.313 zastavljenih stvari 129.011 gold. posodilo; predlanskim se je pa le 27.651 reči zastavilo, in tedaj le 111.755 gold. 30 kr. na pósito vzelo. Da se je lani na zastave veliko več dnarja na pósito vzelo memo predlanskim, izvira odtod, ker je ljudem zlo dnarja primanjkovalo in je dragina velika bila. — Zeleznice iz Ljubljane v Terst se bojo letos posebno krepko lotili; že vrejo od vsih krajev delavci skupaj, ker včeraj je bila komisija iz Dunaja pričakovana, ktera hoče sama število delavcev videti. — V četrtek dopoldne je prvi razred začetne mestne šole, ki se je letošnje leto vprič ustanovila in svojo učilnico začasno v mestni

poslopi gosp. predsednika kneza Švarcenberga in določil, kakošna živina naj se pošlje v razstavo. Dobiček take razstave — pravi omenjeni odbor — je očiten in velik, ker se ne bo le ovčji volni temuč tudi klavni živini odperla nova pot prodaje in ker bo po polajšavi vožnine, ktera se smé od višje vlade pričakovati, ob enem mogoče na razstavi lepo tujo živino za plemo kupiti in jo z vsim transportom vred domú dobiti. Za pariško razstavo pa je bila sledeča živina našega cesarstva za pripravno spoznana: izmed goveje živine: 1) štajarske goveda iz mircne doline, 2) rumenkasto-bele štajarske, 3) pinegavske, 4) tiroljske in sicer iz ciljske doline in bela sorta iz zgornje inske doline, 5) ogerske iz step, 6) bivoli, črni, žolti in pisani; — izmed ovác naj imenitnejše žlahne plemena; — izmed prešičev ogersko plemo.

Vlada bo živino prevzela od lastnika na njemu najpripravniši poti poleg železnice in jo po razstavi, če ne bo prodana, spet brez vsih stroškov lastniku izročila. Vsa živina skup se bo potem peljala v Pariz in iz Pariza nazaj na železnici v posebnem vozu, ktereja bo spremljal poseben živinozdravnik. Tudi ministerstvo bo kupilo v Parizu posebno lepo živino in jo prepustilo potem domá za plemo. „Kdor dvomi nad tem, da bi take razstave za cesarstvo nobenega dobička ne imele — pravi nazadnje omenjeni odbor — naj premisli, da od tistega časa, kar je avstrijska volna v Parizu bolj znana, in tega še ni léto, se je je 8000 centov več na Francozko prodalo memo družih let.

Natoroznanski pomenki.

Spisal po nemškem *) Juri Pavalec.

Kaj in kakošne so megle in oblaki in kako se narejajo.

Voda, ki po raztegnjenih drobcih v zraku plava in ga mračí, je tisti dim, kakoršnega vidimo tudi iz vrele vode hlapeti; v zraku pa ga meglo in oblake imenujemo.

Megla in oblak razločujeta se le po visočini, kateri sta v zraku. Oblak je visoko v zraku viseča megla; megla pa je na zemlji ali ne visoko nad zemljo ležeč oblak. Oba dva hočemo tedaj z občnim imenom „megla“ nazvati, in da to smemo, se prepričamo, ako se podamo na breg, ki je z oblaki zagernjen; tam najdemo v okrajini oblakov tudi meglo.

Ako oblake pazljivo opazujemo, vidimo, da ne visijo mirni v zraku, ampak da se z zrakom vred gibljejo na vse strani sveta; včasih zlo hitro plavajo in v spodnjih okrajinah zraka vetru ravno nasproti; dvigajo se in pa padajo, to vidimo, ako opazujemo, kako zdaj verhunce bregov zagrinjajo, drugikrat pa više teh visijo. Nekteri menijo, da naj tanji oblaki so eno milo visoko v zraku in še več; mera je pa pokazala, da so 900 do 1400 francozkih metrov (meter ima okoli 34 naših pavcov) višji kakor atlantiško in tiho morje. Deževni in gromni oblaki so večidel celó nizko nad zemljo, in se le tedaj kviško dvignejo, če so po dežji ali snegu ali na kako drugače nekoliko vode zgubili. Poleti plavajo oblaki više kakor pozimi, in v vročem podnebju više kakor pri nas; v merzlem podnebju so večidel celó na zemlji in so mornarjem zlo neprilicna megla, Grenlandcom in Eskimom pa zlo ljuba, ker lože zasledujejo in lovijo morske pse.

Oblaki niso samo različno visoki v zraku, temuč so tudi različno gosti, in zatega voljo razno pisani. Gosti oblaki poserkajo vso svetlobo in se temni vidijo; tanji pa je nekoliko skozi spuščajo, nekoliko pa je raztresajo in so zatega voljo belkasti. Tisti oblaki, ki so soncu bližji in zato tudi močnejše osvetljeni, kažejo včasih naj lepše barve.

Druga lastnost oblakov je raztegljivost na dolgo in široko, ki je pri oblakih različna; gromni oblaki so naj bolj raztegnjeni. Ako se včasih vse nebo oblačno vidi, ne

stori tega samo en oblak, temuč jih je več blizo eden drugemu visečih, katerih vsaki je dostikrat iz več verst zložen, in ta videzna raztežnost oblakov, kakor tudi vsake druge vidljive stvari, izvira od tega: kako deleč so oblaki od nas in odkodar jih okó pazovavca ogleduje. Oblaki, ki so naj bolj visoko v zraku, se vidijo le kakor nitke in rajdice, so pa berž ko ne ravno tako, če še ne bolj, raztegnjeni, kakor deževni, ki so celó blizo nas; oblaki, ktere naše okó pošev gleda, se dolgi in ozki vidijo, čeravno so morebiti na vse strani enako raztegnjeni; ako jih po njih širokosti gledamo, se dosti manjše delajo kakor so v resnici.

Kako debel je kateri oblak, nam je mogoče izmeriti, ako se kakor pojas okoli bregov verstijo. Takšen oblak sta merila Poytier in Hassard in sta našla, da je bil 450 do 850 francozkih metrov debel. Da se včasih tako debeli oblaki na obnebi namnožujejo, ko je ravno okoli nadglavne pike le malokter oblaček viditi, je le pomota oči, ktere dalje razlagati ni naš namen.

Včasih se oblaki hitro povekšavajo in ravno tako hitro zopet zmanjšavajo; tega vzrok je berž ko ne deloma električnost; zraven tega pa, kar je lahko zapopadljivo, se mora oblak tudi povekšati, ako ga veter požene v vlažne zračne lege, v katerih je toplote manj, ker se tam nevidljivi soparji v vidljive deliče oblakov premenvajo. Da se umanjšavajo ali pa da celó zginejo, se zgodi, ako jih veter tira čez kraje, v katerih gorki in suhi zrak ali se sam visoko dviguje ali pa ga veter visoko žene. Iz tega je tudi lahko razumeti, kako vetri oblake raztepsti morejo.

(Konec sledi.)

Ogled po kranjskem Gorenskem.

Pot od Ljubljane do Belepeči (Weissenfels).

(Dalje.)

Zapustivši Radoljco nas pelje pot naravnost gori proti Lescam, kamor dospemo v dobri četertinki ure. Sred te farne vasi se pri stari košati lipi, ktera nas spominja na svete obrede starih Slovanov, zopet ceste ločite. Leva derži proti Bledu in Bohinju, desna pa tje proti farni cerkvi, ktera je ogleda vredna, akoravno nam vunajna oblika nič posebnega ne obeta. Je namreč prostorna in sploh z vsimi lastnostmi lepe cerkve blagodarjena. Pod lepim oltarjem sv. Katarine počivajo kosti neke žlahne osebe, berž ko ne grofinje Katarine, ktera je to cerkev ustanovila, v Lescah umerla in bila tū pokopana. Bila je nek sestra sv. Heme, tedaj hči Engelberta, grofa pilenštajnskega.

Unkraj Lesec derži pot na desno ter po lepem polji tje v bližavo Stola proti véliki cesti, s ktero se vstric stare rodniške farne cerkve sklene. Smo tedaj zopet na poštni cesti, od ktere smo se bili nekoliko časa ločili, in na poti proti tretji poštni postaji: od Otoka do Jesenic.

Akoravno sem že mnogokrat potoval skoz to okolico, vedno mi je nova, vedno priljubljena. Lepa in zadnja bolj obširna planjava gorenske strani je radoljska okolica, ktero smo po večem že poprej pregledali in skoz ktero nas zdaj pot pelje. Če bolj pa se bližamo nje koncu, v toliko večí lepoti nam odkriva svoj bliš. Od leve sém meri naše korake ponosno bleški grad; za njim tje kipí pečina Babji zob, kakor orjaški zid v enaki pokonci stoječi stermini od nog do temena; okrogлата amfiteatrališka okolica gorjanska in zaspška z mnogimi belimi cerkvicami in dvori se nam kaže v nepopisljivi lepoti. V desni strani ceste si ob podnožji sivega Stola v skoraj nepopisljivi rajdi podajajo roko prijazne, od sadnega drevja obdane vasi, posebno ljubeznjivo pa nam kaže Nova cerkev — delo novejših časov — svojo lepo opravljeno čelo. Čedalje bolj pa se tudi narava oblači z opravo planinskega značaja, in ko se približamo koncu planjave, se nam pokažejo na desno Moste. Ta vas stoji v eni nar krasniših dolinic kranjske zemlje in je obdana od golih stermih pečin. Cesta nas pelje tje okoli in prek sterme skale po zidanih in na njo naslonjenih mostovih (viaduktih)

*) V poslednjem spisu „koliko vaga naša zemlja“ je izostal zoper voljo g. pisatelja pristavek „po nemškem“. To popravimo tedaj danes.

doli do bistrega potoka, kateri pribobni iz mnogih virov z visocih dolin, goni tū nad cesto mline, pod cesto pa ropotajočo jeklarico, in se peneč prekucuje čez skalovje doli v globoko strugo Save. Unkraj potoka pa grémo zopet na vkreber, kjer se verh klanca Moste končajo.

Oddaljili smo se blizo poldrugo uro od Radoljce.

Akoravno nam je na levi tam okolico bleško zakrival popolnoma obraščeni hribček Hom, vidimo vendar še verh unkrajnega visocega in stermega posavskega obrežja lepo bleško-dobravško polje z vasjó enacega imena. Le kdor okolico dobro pozna, zapazi, in še to le po večem, na zgornjem koncu Homa ozko dolinico, skoz katero reka Radovna od gorjanske strani sēm priteka. Biseru v kamniti lupini enako, ki ga zakrivajo morski valovi, se nam zakriva tudi v ti dolinici, kakor od celega sveta ločeni prelepi slap Radovne, katerega viditi naj nihče ne zamudi, kadar pride v Bled. Oddaljen je od tam le pičlo uro, in se znajde ob stezi, ki derži od Grada in Zaspā čez Hom in dobpravško polje proti Jesenicam.

Toliko v razgledu na levo; na desno pa se nam dolina čedalje bolj stiskati jame. Verh klanca nad Potokom, ktera vas ostane pod hribom na desno, je nar ožje, kjer je komaj, in še to nekako s silo, prostor za cesto. Globoko pod nami doli se na levo vije sinja Sava in ima na tem mestu menda na vsem Gorenskem nar višje obrežje. Tū se nam tudi pokaže lep lep razgled po dolini naprej gor, ktera se zopet nekoliko odprē in derži zdaj v enaki lepi širjavi clo čez Koroško ven do Pontabel-a. V bližnji daljavi pred nami leži od vélike ceste pod hribom na desno farna vas koroška Bela z lepo cerkvijo vred; naprej tje pa vidimo ob véliki cesti fužinski kraj Javornik, kamor dospemo od tod v pičli pol uri. Javorniške fužine — z Radovno, Bistrico in Starim kladvom vred lastnina baron Coizove rodbine — stojijo od ceste na desno komaj za lučaj in nam živo spričujejo tudi lepo napredovanje rudnistva v naši domovini. Sploh bi se dalo v Coizevih fužinah, od ene kakor od druge, mnogo govoriti, pa zavolj pomanjkanja časa kakor tudi natanjčnih novejših virov se za to pot ne morem v obširniši popis spuštati; le toliko od Javornika povem, da tukajšne fužine so že zlo stare in zastran dobrih izdelkov od nekdanj imenitne. Že Valvazor pripoveduje „od izverstnega jekla, ki se tū izdeluje, na Laško in na Horvaško pošilja, kjer posebno rad serka turško krí in se sovražnikom kaj na neprijetni način bliska pred nosom“. Kar pa je Javornik v oziru dobrega izdelka nekdanj bil, je po vsi pravici tudi še dan današnji, ker njega sedanji posestnik baron Alfonz Coiz je živo vnet za povzdigo domačo obertnijo. Pa tudi zunajna oblika teh fužin, ki so bile pred dvema letoma vse predelane in prezidane, nam svedoči notrajni red in vrednost. Naj jih slednji popotnik memogredē ogleda; vem, da mu za zamujeni čas ne bo žal. (Dalje sl.)

Jezikoslovne drobtinčice.

Marsiktero istersko gradsko ime pride včasih v „Novicah“ preveč po laški; zato se prederznem sledeče besede pisati.

Stari isterski Slovan si je večidel, ko je mestom imena daval, terdo mislil besedo grad, kar se še v starih narodskih pesmah večkrat pristavljeno najde, ker so svoje mesta obzidavali (ogradevali); zato so mnoge gradske imena priimki možkega spola besede grad; nekekrat si je pa v pameti imela beseda vas, in zato je ime postalo ženskega spola, ali pa selo, takrat ime srednjega spola; redkokrat je ostalo pervanje krajevo ime za ime sozidanemu mestu.

Vlih tako so si Latini mislili po svojih mestnih imenih svoj castellum ali oppidum in mestno ime na -um, ali urbs ali civitas, in zato ime na -a. Zdajni Lahi si pa predstavljajo castello, in imena na -o, ali cità ter imena na -a; in zato so oni prekovali mnoge isterske mestne

imena na -o ali na -a, n. pr. Castua iz Kastavgrad (mislim od Kastel, ker se v starih glagol. pismih najde Kastalsčina, territorium kastavski), Volosca iz Volosko (selo); Lovrana iz Lovrangr. (od lovrika, Lorbeerbaum), Fianona iz Plomingr. (flamen, fiamma, Flamme, plamen od paliti, brennen, Chersano iz Kersangr. (od Kras, ki se pod njim proti Plominu razširjuje; Kras tū pomeni vsak pust, gol in kamenit kraj, Albona iz Labingr. od lob, vertex, Scheitel, ker na verhu stoji, Šumberg iz Šumbar-gr. od šuma, Wald, Cosgliaco iz Kozljak; lat. Petena, Lahi Pedena iz Pičangr. (od peč, Fels), kar so stari dobro vedili, kakor se vidi v neki prestari pesmi na Pičan v knjigi posvečeni presvetlemu teržaškemu škofu, ko je posedel apostoljski prestol urbs sum sed potius moles ego saxea dicor, Bogliuno iz Bojungr; Borutto iz Borut (mnogo borov, Fichten), Novacco iz Novake, Lindaro iz Lindargr., (od linda, Fensterdach, Vorragung, ker na robu verha stoji), Pisino iz Pazingr., (od pad, kjer reka v Voibo (Foiba) v-iti) propada. Pisinvecchio iz Staripazin ali z drugim imenom Starigrad; Verme iz Beramg. Terviso iz Terbišgr. (trebišće, Opferort); Antignana iz Tinjang (morda od tina, Koth), Gemino iz Zmingr., Canfanaro iz Kanfanargr.; Dignano iz Vodnjangr.; Pola iz Puljgr. (slovanski govoreči Istriani ne reče nikdar Pola; čudno je, da rečejo amfiteatru diviće, in Čehi vsakemu teatru divadlo); Fasano iz Fazan; Cervera iz Cervargr., Rovigno iz Rovinjgr. (od rov, Graben, Kanal); Parenzo iz Poréč (od po in reka, kakor pri Pazinu Zareč za reko); Orsero iz Orsar; Bercazzo iz Berkač; Leme iz Lim; Torre iz Tar (targ), Vabriga iz Vabrigi (Berg) iz Višnjangr.; Višgnana, Montebaderno iz Baderna (badriti, wachen, stražišče); Umago iz Mahgr.; Grisignana iz Grožnjangr.; Covedo iz Kubot; Sdregna iz Zrenjgr., Rozzo iz Ročgr., Sovignaco iz Sovinjak (sova, Eulenhurst), Tribano iz Trebian; Zamaško iz Zamašk; Buje iz Bule, Starada, na reški cesti, iz Starad, in to iz Stargrad, Salvore iz Solvurija (sal — vreti) itd.

Druge mestne imena so postavljene iz slovenskega: Citanuova, Novigrad; Castelnovo, Novigrad na reški cesti; Piemonte, Zaveršje; Villadecani, Pasjavas; Villanuova, Novavas; Colmo, Hum (culmen—holm—Hügel), Sello Rovinjsko, Villa di Rovigno; Monte della bote, Bačva. Villa di Parenzo, Novavas. Selina, Villa di S. Lorenzo; Castagna, Kostanjica; Sottomore, Sv. Marija od morja, Due castelli, dva grada.

Nektere imena so pa obema jezikoma enake ostale: Berda, Berdo, Beršecgr. (od verh, ker na verhu morskega stermega brega stoji. (Dolenjervas, Draguč, Gerdoselo, Gologorica, Gradina, Grimalda, Paz, Vranja (vas), Kaščerga, Keršikla, Kerbune (kernuti, oskernuti, s-kerbina, (razdert holmast kraj, nakerbuniti, anhäufen, Sušnjevica, ker se je po nanešeni zemlji iz Učke po potokih en del čepičkega jezera posušil; Cepič; Veprinacgr. (od vepar, Eber); Mošćenice (od starosl. mosten = močen, stark, zato Mošćenice, terdnjava; kar so res nekdanj bile; Visinada (višina), Karoiba itd. Nepremenjene so ostale v Čičarii in na okolo: Lanišće, Vodice, Mune (morda od Ro-mune), ker so se ondi nekdanj Vlahi bili naselili, da bi se bilo Ro zgubilo in Mune ostalo. Žejane (kjer še vlaški govorijo); Bergud (breg-ut, bergabhängige Gegend), Klana, Jelšane, Pasjak, Hrusica, Golac itd. Pri Terstu Ospo (od osep, ker se je na juterni strani od vasi en del brega (osul) pogreznil itd.

Imena drugač po slovanski in drugač po laški: Motovun, Montona, Kringa, Corridico, prebivavci se imenujejo Križanci, Gračišće (Gradišće), Gal-

šiču, ako se mu izpulijo (izččsejo) šetine; prešič se sam ogara in šetine se pogube v gnoj, z gnojem pridejo na polje, kjer pa se dolgo ne sperstene in s polja še med živinsko klajo pridejo in ji škodujejo. Če stareji je prešič, bolje so šetine. Od svinj za pleme se dobivajo tudi naj bolje šetine kadar se gulijo. Naj bi gospodarji si vse to dobro zapomnili. Belijo se pa šetine, da se izperva prav dobro umijejo v gorki žajfnici, potem izperó v merzli vodi, potem pa dva ali tri dni namakvajo v vodi, kateri se je prililo enmalo hudičevega olja (žvepljene kisline). Četrti dan se vzamejo iz te namake, ter se z merzlo vodo dobro izmijejo in posuše.

(Mlado vino postárati.) Mlado vino naj se pozimi kolikor dolgo je mogoče postavi v kraj, kjer je blizo do 4 stopinj R. mraza ali zmerzline. V malo gorkem kraju, kjer je le 5 stopinj gorkote do 4 stopinj mraza se v malo tednih veliko popolnše ločijo v vinu raztopljene gnijilčine stvari kakor pri navadni gorkoti hramov (keldrov) v 1 ali 2 letih. Sodci pa ne smejo preveliki biti, le z enim, dvema ali tremi vedri, in kraj za to mora pripraven biti.

Ogled po kranjskem Gorenskem.

Pot od Ljubljane do Belepeči (Weissenfels).

(Dalje.)

Kmalo unkraj Javornika se z véliko cesto sklence stranska, ktera derží od leve sém čez Poljane od Bohinja, Bleda in Radovne, ter sklepa baron Coisove fužine po eni, pa tudi javorniške in savške fužine z ogljabogato Jelovico po drugi strani. — Komaj gremo še pol ure, in znajdemo se, okoli nizkega peščenega grička pridši, na Savi, kjer so druge, ravno omenjene fužine, lastnina gosp. Viktor Ruard-a. Tudi te fužine so zelo stare, zastran izverstnega jekla (zdaj tudi železa) od nekdanj imenitne in po unajni opravi in notrajni vrednosti v versti prvih na Kranjskem.

Četertinko ure še gremo naprej in znajdemo se na Jesenicah — na tretji poštni postaji ljubljansko-beljaške ceste.

Jesenice, po Valvazorji terg ne vas, stojé tik v podnožji desnega hriba in ob stranéh vélike ceste, so precej velik in prijazen kraj. Posebna imenitnost tega kraja pa je lepi marmelj, kateri je pač večje pozornosti vreden. Vse premalo se v naši domovini rabijo bogati viri zaslužka, ktere nam Stvarnik tako obilno ponuja. Z kolikim veseljem in pridom bi drugi obdelovali take zaklade, da bi jih le imeli! Ne deleč nad Jesenicami je stala nekdanj tudi velika fužina „na plavžu“, od ktere pa menda že zdaj sledú ni. Kaj jo je vničilo: ali zanemarjenje ali kaka nevihta, ne vém povedati, ker neveden, da ravno blizo tû so omenjene fužine stale, tudi jez ob svojem potovanji bolj natanko nisem opráševal po njih.

Pot od Jesenic do Dovjega, kamor se pride v kakih 2 urah, nam ne kaže ravno nobenih posebnost, ker razun vasí Hrušice, ki stojí blizo pol ure nad Jesenicami, je kraj bolj samotni. Unkraj Hrušice nas pelje pot, zapustivši polje ob stranéh ceste, po precej dolgem klancu navkreber, verh kterega se zopet navzdol spustí. Kmalo se nam zlo v enaki daljavi od vélike ceste: farna vas Dovje na poševnem klancu pod hribom na desno, vas Mojstrana pa v dnu doline na levo unkraj Save v iztoku divje-lepe doline pokaže. Kolikor bližej se pomikujemo potom, ki nas v ravno omenjene vasí na desno in levo peljeta, toliko lepša in mičniša se nam kaže tudi mojstranska dolina vabijoča popotnika v lepi hram svoje naravske lepote. Da! tudi mi se hočemo nekoliko va-njo ozreti; saj v poldrugi uri bomo obilno poplačani za svoj trud.

Vas Mojstrana, kakor sem že rekel, stojí unkraj Save ob iztoku romantične doline. Kmalí v pričetku se nam dolina v dva stremena precepi. Levi pelje za goro Možaklo, ktera nas je od Javornika gor vés čas na levo spremljala, proti Radovni nazaj doli; desni pa ob reki Bistrici memo

Ruardovih fužin, ki so bile pred malo leti na novo postavljene, proti Vratam. V razni podobi se nam ta precej tesna dolina kaže; kolikor delj pa gremo, toliko bolj nam bilje planinsko naznanuje domovino svojo; čezdalje bolj pa se nam tudi kažejo proti jugu sivi goli velikani, bližnji sosedje orjaškega Triglava. Prešli smo kmali, že poldrugo uro, vés čas ob levem bregu hladne snežene Bistrice po precej zložnem kolovozu, ko se, okoli malega grička pridšim pripodí bobneč potok od desne doli in se koj na levo kolovoza izliva v Bistrico. Kol, stoječi ob potu, na katerem je menda pred malem še kazavna roka popotniku kazala na desno gori, nas opomne se proti gori ozreti in glej čuda: veličanski slap Peričnik se srebernemu pasu enak valí skoz zevajoče kamnite škerbine, in z divjo močjo čez vertoglavo stermino v skalnato, od vekov časa izdobljeno skledo pada. Slap se vendar v celi svoji visokosti tû ne vidi, ker pada za homec, ki se je berž ko ne odkrojil v teku časa od sterme pečine *), skoz ktero priteče. — Enako nevošljivemu zagrinjalu se pred hlapom dviguje omenjeni stermit homec, po katerem nas pelje dobro uravnana steza, ktero nam zopet unkraj mostka pokonci stoječ kol, ki je bil prvemu enak, s kazavcom previden, kaže. Hrepenenje pospehuje naše korake na višino; vedno bolj in bolj udarja bobnenje slapa na naše ušesa; popolnoma pa je naše sterjenje, ko dospemo na verh kamnitega homca, kjer je, kakor od narave nalašč postavljena skala za podnožje popotniku. Tû sém se ustopimo! Mogočen, od Stvarnika storjen zid iz skalovja se v podolgastem polokrogu dviguje naravnost kviško nad enako dolgo, okroglasto in od narave izobkano pečino, kamor bi se skoraj, kakor Predjamo (Lueg) na Notrajskem, hiša postavila, in kar nam široko pot tje okoli slapa dopustí. Kakih 20 sežnjev nad nami se Peričnik kakor popolnoma potok valí skoz ozko špranjo in se razprostire, kadar skalnato podlago zapustí, v jezéro in jezéro kapljic, ki so enako umetno iz tančice tkanemu krilu v širokem kolobarju penijo in podijo ena drugo s stermoglave višine v poleg našega podnožja kakih 8 sežnjev globoko izdobljeno votlino, in potem kakor šumeč potok tje okoli iz kotla v kotel čez skalovje v dolino doli. Res, nepopisljivo lep je ta slap, in naj nihče se ne čudi, ako tû besede ponavljam, ktere niso moja, ampak zvedenih naravoslovcov razsodba, da Peričnik prekosí še slovečo Savico. Karkoli človeško okó naravsko lepega imenovati zamore, je dano temu kraju in po vsi pravici se šteti more med bisere domovine. S serčnim vabilom, naj bi tudi ta slap mnogo naše šolske mladine obiskovalo, jemljemo slovo od njega! Kdor ima čas, naj se podá še nekoliko naprej proti Vratam gori, zakaj dolina je čedalje lepša in znamenitnejša in nam kmali gori kaže perve verhunce krajnskih velikanov. Ozka dolinica nas pripelje tudi v Trento na Goriško.

(Dalje sledí.)

Ogled po svetu.

Švajcarske vasí.

Popotniki terdijo soglasno, da vasí v Švajcu so jako prijetne, ker so čedne in lične; oni pravijo, da je ve-

*) Vse zgornjo-gorenske gore od Mojstrane naprej proti Kranjski gori, Ratečem, Belipeči in tudi v koroški kanalski dolini do Pontabla se nam v zlo enaki podobi kažejo. Verhovi so zelo skoz in skoz sterme skalnate škerbine, ob ktere so naslonjene obrašene gore. Narbolj gotovo se je zemlja vsled kakega potresa ločila od kamnitih podlag, in se plazila enako vsedla proti ravnini. To moje mnenje so mi poterdili tudi retiški gosp. fajmošter Dremelj, ki so mi marsikaj, posebno pa o izviru korenške Save za me in tudi za čast. bravece „Novic“ znamenito novost pravili. O tem kaj več, ko do Rateč gori pridemo.

**) Steza in kazavca so, če sem bil prav podučen, osnova Ruardovega fužinskega vodstva. Hvala! — Kam pa so prešle kazavne roke? Upam, da ne hudovoljnost, ampak zimske nevihte so jih uničile, ker res sirovost gerda bi bila, ako bi se kaj tacega hudovoljno končalo, kar služi popotnikom v kazalo poti, in bi našincem po pravici očitnanje neotesanosti naklonilo. Pís.

Ogled po kranjskem Gorenskem.

Pot od Ljubljane do Belepečí (Weissenfels).

(Dalje.)

Od Dovjega do Kranjske gore, kamor se dospè v pičlih 3 urah, se nam očituje dolina v raznih podobah. Ozka ravnina, nasejana tù in tam z nizkimi, od rodovitnih njiv obdanimi hišami si roko podaja z golim, širokim brodom Save in divjimi dolinami, ktere se odperajo na obedve strani ceste. Vsa okolica se je ogernila s planinsko odejo. Kmali nad Dovjem se nam odpre na desno divja dolina, ki derži od Belce doli. Naprej gori je pot bolj dolgočasna. Ob poldrugi uri pridemo gori do mosta pod vasjó Gojzd, kjer Savo prestopimo. Tù se po ravnini začnejo zopet prijazne polja, gore na levo pa molijo gole verhove tako ponosno pod oblake, da se jih skor ni mogoče nagledati. Mojsranska dolina, ktera je pričela izverstno rajdo divjoromantiških stranskih dolin na levo, pokaže tù pod Špikom svojo sosedo. Kaj lepšega, kakor ta in nje daljne sosede naprej gori: Pišenca, Planica, Jezerca in Koprivnica si menda noben malar želeči ne more.

Po desnem obrežji Save pridemo kmali v vas Gojzd in čedalje bolj se nam kaže lepa okolica kranjsko-gorska. Cesta je skoz in skoz dobra, lepo gladka, toraj prijetna za voz in pešca. Nenadoma se nam pokaže ob iztoku Pišence pod zeleno obraščenim hribom farna vas Kranjska gora s svojim kositarnim zvonikom.

Kranjska gora in vsa okolica njena se nam razodene, bi rekel, v nepopisljivi lepoti. Kakor mejnik milolepega in divjokrasnega je postavljena vas ob iztoku vélike in male Pišence; na desno se razprostirajo zelene s košatimi jeseni obraščene livade in rodovitne polja, na levo pa se očém odprejo vse naravske različnosti, od nar rodovitniše zemlje do nar pusteje goličave: ob enem te razveseljuje ob poletnem času lepih cvetlic nebrojno število, razni poljski pridelki, tamnih gojzdov zeleni plajšč in bela odeja zimskih časov — večer sneg. — Po mojem mnenji se smé okolica kranjsko-gorska v oziru lepote med naj lepše kraje naše domovine šteti. Vas stoji ob stranéh vélike ceste in je velika. Nekatere hiše so zidane bolj po novi šegi, nekatere pa se skoraj bližajo tiroljskim in švajcarskim. Farna cerkev stoji ob cesti sred vasi, in je od znotraj kakor tudi zvonaj prav lična, zvonik pa je — svedok sive starosti — čern in sila terden, zidan menda za večno. Zadnje poslopje konec vasi je grajščina, sedež c. k. okrajne sodnije. Tù se nam pokaže proti Korenu lep razgled in eno nar prijetniših sprehajališč, ki si ga človek le misliti zamore.

V pičli pol uri dospemo po lepi cesti do doljnega Podkoréna, kjer Savo prestopimo, se okrenemo nekoliko na desno in gremo po klancu gori v gornji Podkorén. Kmali pri prvih hišah se unkraj malega mostka cesta cepi; vélika pelje po klancu na desno proti poštni hiši, in naprej po precej stermem klancu na Korén gori in skoz dolgo dolino tje do meje Kranjskega, kjer nas od Koroškega sèm rudečkasta Zila gora ali Dobrač pozdravlja. Leva ali stranska pot pa nas pelje po dolini naravnost naprej gori proti Belipeči.

Zapustili smo véliko cesto, po kateri smo vès čas od Ljubljane potovali in nastopili zadnjo potovanje po Gorenskem. Dolina, skozi ktero se bomo podali, je tako malo znana, kakor da bi se ne štela k naši domovini. Morebiti marsikdo misli, da tù je svet, kakor pravijo — z dilami zapažen, — ali ni res, prijatelj! ona nam je malo drugač kot nov svet. — Vas gornji Podkorén zapustivši se pred nami pokaže korenško jezero, ki je precej dolgo, ob krajih z gostim bičjem obraščeno, ktero mu ob poletnem času bolj podobo velikega močvirja kakor jezera daje. Gosp. H. Freyerga v svojem velikem zemljovidu Krajne še clo ne omenja, ker ga morebiti imena „jezera“ vrednega ni čislal.

Tù izvira iz jezera korenška Sava. Od kod pa dobiva jezero vodo svojo? Slušajmo, kaj so mi o tem pra-

vili gosp. A. Dremelj, rateški fajmošter, ki so mi to okolično prijazno skazovali. Od jezera na levo se nam kaže globoka dolina Planica, soseda Pišence. Tù gor izvira pod sivim verhom Ponca ali Punca bistri potok Diža, ki se šumeče podí proti dolini in se ondi pod zemljo zgubi. On napolnuje s svojo vodico korenško jezero (eni menijo, da voda priteka pod zemljo od belopečanskih jezer, pa kdor lego kraja dobro pozná, bo to težko verjel, kakor tudi jez ne verjamem) in prekersti tù ime iz Diže *) v Savo. — Dolina Planica, ki je v ravnini lepo zeleno obraščena, je tudi zato vredna imenovana biti, ker se v nji nahaja in koplje mnogo lepo bele krede ali melja, ki bi bil morebiti Ratečanom še lahko v večji zaslužek, ako bi ga vedili prav pripravljati. Bogati podzemeljski zakladi melja izvirajo berž ko ne od časa, ko se je zgornja zemeljska odeja od kamnitih podlag ločila, kar se je zgodilo, kakor sem že pri Peričniku povedal, nar bolj gotovo ob kakem velikem potresu. Morebiti je takrat, ko se je zemlja posedla in mnogo lese-nine pokopala, podzemeljsk ogenj zanetil in skuhal kamen kakor v podzemeljski apnénci v apno, ki se zdaj kakor melja koplje. (Dalje sledí.)

Novičar iz raznih krajev.

Zastran nove postave za obertnike in rokodelce se sliši, da gré delo pri c. k. ministerstvu hitro od rok; po nasvetu obertnijskih in kupčijskih zbornic se je osnova te postave tù in tam preuredila, bistvo postave pa — svobodnost obertnijstva in rokodelstva — bo obstalo in postava morebiti že to leto se oklicala. — Tudi o potnih listih (Pass) se pričakuje nova postava, po kateri bojo marsiktere polajšave popotnim došle. — Tudi za kronovino sležko je nova postava za družino že oklicana. — Ker se je primerilo, da je bila nalezljiva živinska kuga proti postavi po nemarnosti zanešena, je c. k. ministerstvo opomnilo dotične c. k. uradnike, naj oestro kaznujejo take, ki prestopajo zapovedi, ktere so predpisane za obrambo daljnega razširjevanja kakošne kuge. — C. k. višja sodnija je v nekem primerljeji razsodila sledeče: „Vojaška eksekucija zoper take, ki so zamudili davek plačati, obstaja v tem, da se jim vojak na dom pošlje, kteremu morajo stanovanje in jéd opoldne dajati, zraven pa še za vsak dan določeni dnar odrajtovati; pravice in dolžnosti eksekucijnega vojaka pa so, kakor mu jih c. k. gosposka predpiše in imajo tako dolgo veljavo, dokler ga gosposka nazaj ne pokliče, čeravno je dolžnik v tem že davek plačal; kdor se s silo temu zoperstavlja, se vselej hudodelstvajavne silnosti krivega storí. — Novica, ki smo jo v poslednjem listu povedali, je resnična: V nedeljo rano zjutraj (16. t. m.) je dobil cesar Napoleon željno pričakovanega sinčka; 101 strelov je naznanilo Parižanom rojstvo Napoleona IV. Cesar veselja ni vedil, kaj bi počel; za Napoleonovo cesarsko rodovino je res to prevažna prigodba; če cesarjevič pri življenji ostane, ima cesar naslednika svoje kerví in toliko bolj je uterjena vlada Napoleoncov na Francozkem; al tudi za vso Evropo je prigodba ta važna, ker premembe vlad na Francozkem so večidel sklenjene s potresi tudi zunaj mej francozkih. Vladni časnik „Moniteur“ od 17. t. m. je oklical: „Ime cesarjeviča bo Napoleon Eugen Ludevík Joan Jožef; papež bo boter, kraljica švedska botra“ (S tem je rešena pravda tistih, ki so terdili, da ondi ni botre, kjer so sv. oče papež boter). Pa tudi tisti, kateri novico našega „novičarja“, da bo mladi princ poprej v potrebi keršen, ker še le pozneje bojo papež ali njih namestnik v Pariz prišli, so brez vednosti pretresali, naj beró kar pišejo vsi časniki iz Rima in svojo pomoto sedaj v pretres vzamejo, „novičarju“ pa naj enkrat za vselej verjamejo, da ne

*) Zdi se mi močno, da slavni in visokoučeni gosp. D. Terstenjak so že ime Diža v svojih spisih razložili, kaj da pomeni. Iskal sem zlo po „Novicah“ pa nisem mogel tega najti; nevem toraj, al sem ime Diža z Anizo premenil, al kaj? Pis.

hiši ravno tako biti kakor drugo potrebno orodje, ker buke so kupi skušinj vsih ljudi, narodov in vekov, iskra in luč življenja. Kadar pa mladina ljudsko šolo doverši, je treba za poduk in kratek čas bukev, dobrih bukev, — al vseh omisliti si ni vsakemu mogoče, zato nasvetuje gosp. pisatelj ustanovitve soseskinih ali občinskih bukvarnic, ktere naj se napravljajo na občinske stroške. Bolj kakor vsako drugo — pravi dalje — bi take bukvarnice tudi bile bramba zoper pijančevanje, kvartanje in druge razujzdanosti. V soseskah, kjer bi se pridno bralo, bi postalo v kratkem ljudstvo omikano, lepega zadržanja, brez nevere, brez praznoverstva in neumnih vraž; bi napredovalo v vsih opravilih svojega stanú, sebi in vsi soseski na dobiček in čast.

Še dalje popisuje gosp. pisatelj veliko korist občinskih bukvarnic, od katerih so „Novice“ že mnogokrat govorile in tu in tam po Slovenskem kakošno tako bravnico ustanovile. Čeravno smo Slovenci v spisu in izdaji ljudstvu v mnozih vednostih potrebnih domačih bukev svoje brate Horvate že zlo prehiteli in je v obče omika slovenskega prostega ljudstva, ktero precej rado časnike bere, in tudi stan ljudskih šol na dosta višji stopnji, je vendar tudi pri nas še treba vse bolj iskrenega duha za šolstvo, zato bi opomini pričujočega za horvaško deželo pisanega sastavka utegnili tudi za nas kakošno dobro zernice imeti, in če družega ne, saj to, da bravci naši vidijo, da povsod se oglašujejo želje po pravi ljudski omiki, ktera nikoli ne obstaja v tem, da se človek le zna bahati s tem, da bere in piše ali da je bolj prekanjen in poreden, ampak da si pomaga z večjo vednostjo na bolji stan in z večjo bistrostjo uma in požlahnjenim sercom lože zapopada svetost pravice in postav deržavljskih in božjih.

Jezikoslovne stvari.

K jezikoslovni pravdi zastran „Epidemie“ in „kuge“.

Na uterjeno pojasnilo gospoda vrednika „Novic“ zastran besede „Epidemie“ gre zarad večje natančnosti povedati, da v zdraviloznanskih rečeh jez najdene besede sicer spisujem, pa jih prepušam vse presoji rečenega gosp. dohtarja *), kakor zdravnika, ki bi po mojih mislih imel biti edini sodnik v tem, — dalje, da v mojem rokopisu je stalo pri besedi „Epidemie“ samo tole: „Epidemie“, podeželna bolezen, pomor, mor, epidemija (bolezen, ki po vsi deželi gospodari), serb. pošast“. (Na stran sem zapisal: Videat dr. Bleiweis. NB. Mir scheint, dass in der „Epidemie“ der Begriff der Ansteckung nicht wesentlich liegt. Medved sagt: skern, Verderbniss, skerneti se, sich epidemisch verbreiten, skernina miasma, skernja Epidemie. — Quid putatis?). Drugi, kakor bi jez rekel, ne prav razložni niti besednjaku primerni pristavki so bili v Ljubljani dodani, kakor se to često godi, marsikrat besednjaku na korist, marsikrat pa tudi ne. Besedo skernina (ali je še kakemu gospodu znana? Kaj bota odgorila gospoda Medved in Janežič na g. dohtarjevo vprašanje? s čim bota poterdila svoje nasprotno besede?) bi jez rajše izpeljeval od starosl. skvr'na, gr. miasma, lat.

*) Povsod mi je pravilo: v vsem natančnem biti. To tudi, in nič družega me ne vodi pri udeležbi slovnika našega v tistem malem oddelku, ki spada v okrožje delavnosti moje — zdraviloznanstva, za ktero se je od mnozih strani nabralo lepo število dobrih in pravih besed in se v Ljubljani še nabera. Ravno zavoljo gori omenjene natančnosti pa in ne da bi se hotel vsedati na visoki prestol sodnika sem se mogel ustaviti mnogoverstnim besedam, ki so stale v prvem iztisu slovnika. Da sem takrat rekel v „rokopisu“, je bila tedaj le pomota. Škoda, da nam obenem niste tudi razodeli svojih veljavnih misel zastran „kuge“, ker „Seuche“ bo prišla v slovníku tudi na versto in sicer „Seuche“ v občnem pomenu (brez razločka v „ansteckend“ in „nicht ansteckend“) narpoprej. potem pa v razlikah svojih. Treba da se od več strani pretrese ta reč — in do korena. Vred.

inquinamentum, skvr'n, turpis. Dokler se ne najde slovenska, v vsem prilična beseda, bode tudi po mojih mislih v znanstvenih spisih najbolje deržati se gerške po vsem svetu udomačene besede „epidemije“ (ker taci se bojé samo nepraktični ljudje), v družih spisih pa ne bo nikake škode, če se reč pové z več besedami.

Da se dopolnijo v „Novicah“ našete besede iz družih slovanskih narečij, naj še pristavim iz Vuka: rednja, epidemische Krankheit, (tako rekoč obhodna bolezen ali po redu gredoča). Cigale.

Ogled po kranjskem Gorenskem.

Pot od Ljubljane do Belepeči (Weissenfels).

(Dalje.)

Od jezera naprej se vleče pot po malem klancu, verh kterega menda stojimo na nar višjem mestu doline, ker se tu pot proti Ratečam *) zopet nekoliko navzdol oberne. Kmali se nam pokaže tudi cerkev in naprej od nje tje vas, v ktero sedaj dospemo. Dasiravno so hiše večidel zidane, nam vendar strehe naznanujejo, da smo v okolici, ki je lesa bogata, ker so večidel z debelimi dilami krite, in še bolj ko v Kranjski gori vidimo tu pri stavbah planinski značaj. Sicer so Rateče prav velika vas in hiše so zlo nagnečene ena na drugo. Bog vari tu kakega ognja; zakaj pri obili lesenini in pomanjkanji vode bi se tu malo gasiti dalo.

Zapustivši Rateče nas pelje pot, kakor dozdej, na desnem podnožji hribov po prijazni dolini naprej proti Belipeči. Pred nami se kažejo čedalje bolj koroški hribi, znad kterih enega nam bela cerkva Device Marije na Višarjih od dalječ kima svoj pobožni pozdrav. Bolj pa, kakor daljni koroški hribi, zanima naše oko orjaški Mangart, ki se v rajdi gorá na levo tam v posebni lepoti in mogočnosti našem očem kaže. Kmali nad Ratečami se od vélike poti loči stranska kolovozna na levo. — Vélike nas pelje, kakor sem že rekel, naravnost gori ven; med lepimi travniki dospemo kmali do obraščenega grička, kjer se unkraj po stermem klancu zavije pot v globoko dolino in se v podnožji pokažejo gosp. Kos-ove fužine s gradom vred, naprej gori pa terg Bela peč, zadnja fara ljubljanske škofije; leva stranska pa nas vodi proti dolini Jezerci in v podnožje Mangarta.

Podajmo se tudi mi za pičlo uro po ti poti v stran, ker se bomo pozneje gori pri gosp. Kosovih fužinah zopet lahko z véliko združili. — En čas gremo proti bregu tje skoz travnike, potem skoz neko germičje in kmali se znajdemo v iztoku Jezerce, po kateri pribobni bister potok. Jezno se premečuje in peni čez skalovje, goni tu žago in v urnem teku hiti proti globoki dolini in Kosovim fužinam, mi pa sledimo nekoliko njegov vir.

Po ozki dolini nas pelje kolovozna pot poleg šumečega potoka polagoma navkreber. Obraščena je skoz in skoz; na desno edino le z bukovjem, na levo pa s smerečjem, kar se vse kaj prijetno ujema s sivimi pečinami Mangarta in njegovih sosedov, kterih verhunci se nam blišijo skoz ozko špranjo doline naproti. Komaj še smo se oddaljili eno uro od vélike poti, ko se nam mahoma zagrinjalo doline odpré, in kar bi tu gori nikdar ne pričakovali: kakor začarano se v hip pred nami razliva od jutra proti zapadu trivoglo — podolgasto jezero nepopisljive lepote. — Ene korake stopimo naprej še od izvira potoka, ki skoz nalašč napravljeno zavornico iz jezera teče, — tu našim klicom odgovarja iz raznih dolinic 4kraten jék; zamoremo pa pregledati tudi celo obrežje. Oj lepota čez lepoto! Kdo bi mislil, da na to vi-sočino, v ta skriti kraj je mati narava toliko lepote nako-pičila in shranila! Res, ako se kaj na svetu lepo ime-novati zamore, to jezero s svojo okrajno je. Na desno se dvigujeta dva precej ravna grička, prvi s senožeti, drugi

*) Rateče imajo berž ko ne ime od tod, ker se tu vode raztekajo proti Belipeči gori in po dolini doli, zastran pripravnosti v govoru pa namesto Raztečje — Rateče. Pis.

z drevjem obraščen; tam gori proti zapadu pa za zelenim, tamnim logom kažejo svoje glave koroški hribje.

Še bolj pa od desne strani je pogled na levo neprilicljiv. Pod stermim bregom malega Kogel-a se dvigujejo ob podolgastem obrežji kakor orjaške stopnice, vendar ločene ena od druge, tri sterne skale; zadnja proti levi je nar višja in na las podobna bleški, le da na nje temenu namesti starega grada visoke jelke molijo ponosno svoje verbove proti nebu. Proti jugu naprej je pod stermim skalnatim homcom, in sem okoli proti tretjemu obrežju, kjer stojimo, zelen smrekov gaj, ki se stika z jezerom kakor bi iz njega se razrašal. — Pokojno se razprostira, straženo od imenovanih obrežij, tamno-zeleno jezero pred nami; vse je tiho—in ako kje, tū vlada rajski mir. Rekel bi skoraj človek, da tū bi bilo dobro večno živeti, pa — nismo še vse lepote tega skrivnosti polnega kraja vidili; stopimo toraj še ene korake naprej.

Proti levi nas pelje pot skoz goščavo, se vendar kmali okrene tje okoli jezera na desno in gré po skalnatem klancu vedno višje in višje. Kakor zerkalo se nam sveti skoz drevje jezero v podnožji; kmali se vendar znajdemo na verhu skalnatega homca, kjer se pot med goščavo in pečine zgubi. Le ene korake stopamo naprej, — zagrinjalo doline se nam zopet vnovič odgerne in kakor okamneni stermenja obstanemo. Nar veličastniše gledišče narave se nam tū odpre in zastonj bi bila beseda nar zgovornišega jezika to natanko povedati,

— le žive barve kakega umetnega malarja bi nam zamogle nekoliko priobčiti, kar se tū očem popotnika kaže in razširja.

(Dalje sledí.)

Novičar iz raznih krajev.

Z nasadbo sadnih dreves ob velikih cesarskih cestah bojo letos na Marskem začeli. C. k. deželsko staviteljsko vodstvo je že razpisalo, da potrebuje 5000 do 6000 dreves; kdor cepljenih sadnih dreves ondi kaj ima, naj se oglasi z njimi. — C. k. ministerstvo notrajnih oprav je dalo staro prepoved vnovič oklicati, da nobeden cesarskih žebčarjev za spušanje kobil h cesarskim žebcom nikakoršnega darila ne smé jemati, ne v dnariji, ne v živežu, ne za pijačo ali kar bodi. — C. k. ministerstvo dnarstva je sklenilo, da službe gojzdnarskih fantov (Forstjungen) se imajo prideržavati za izslužene vojake in med temi se oddajati posebno takim, ki so po dotični komisii bili za tako službo pripravní spoznani. — Da bojo vozove na železnicah pozimi kurili, se je že večkrat govorilo; sedaj se za gotovo sliši, da le vozovi 1. klasa bojo vselej od mesca septembra do mesca majnika greli s plehastimi, 3 čevlje dolžimi in s kropom napolnjenimi flaškami, ktere bojo zavite v volnato odejo; med dva sedála bojo položili eno flaško in flaške vsako četrto uro z novimi nadomestovali. — Po višji c. k. razsodbi so brez dovoljenja dotične c. k. gosposke prepovedane vse vodne stavbe, in nič ne velja potem dokazovati, da stavba (zidarija) nikomur ne škoduje. Sosed, ki se po taki napravi odškodovanega misli, ima pravico terjati, da se podère in naredí vse kakor je pred bilo, in potem še le se zamore pravda začeti. — Poslednji časniki so še vsi polni novíc, ktere zadevajo rojstvo mladega Napoleona. Kar se tiče sv. kersta v potrebi, se je dalje zvedilo, da po maši so varuške (Gouvernanten) prinesle dete cesarju, ki ga je z blagoslovljeno vodo poskropil in ga potem škofu Nansiskemu izročil. Ob strežbi fajmoštra Št. Germainskega je vzel škof zlato skledico s kerstno vodo in jo po navadnem obredu vlil na glavo keršenca. Spomnili smo gori varuški; povemo tedaj, da mladi princ ima 3 varuške in 3 dojice (ame), kterih prva vleče vsak mesec 1500 frankov (600 gold.) Povedali smo tudi unikrat, da cesar in cesarica bota boter in botra vsem ta dan na Francozkem rojenim zakonskim otrokom; danes povemo, da botrinja bo sila velika, ker na vsem Francozkem se vsaki dan okoli 2700 otrok rodi; ako se odšteje 25 odstotkov nezakonskih,

bota cesar in cesarica blizo 2000 otrokom boter in botra. Vse je cesarju na rojstni dan mladega Napoleončka po volji šlo, le to ne, da kurzi na pariški borsi so nekoliko padli, namesto, da bi bili, kakor se je pričakovalo, poskočili. Dnarničarji so svojoglavniki! Tudi ni bilo ravno veselo za cesarja, da nekteri angležki časniki so ob dnevih vesoljnega veselja prerajtovali, da je več ko 200 let preteklo, da na Francozkem ni noben sin nobenega vladarja se vsedel na tron po svojem očetu. — Vsaki dan se pričakuje sklep miru. Angležki časniki, ker sedaj ne morejo več tajiti, da bo mir, ne tajé tudi, da ga niso pričakovali, in mermrajo, da se je Rusom preveč dovolilo. Francozka vlada in pa rusovska pa se ste tako sprijaznile, da se za gotovo pripoveduje, da je rusovski car Aleksander obljubil Napoleonu, da ga bo obiskal še pred svojim kronanjem v Parizu, Napoleon pa bo tudi ob kronanji ali kmali potem v Petrograd šel. Čudno je — se piše iz Rusovskega — da pri nas kakor na Angležkem še niso nehale priprave za vojsko in da se posebno še vojno ladovje pomnožuje. — Velikost mesta Londona se lahko spozná iz tega, kar vsako leto povžije, na priliko: 277.000 volov, 30.000 telet, 1 mil. 480.000 kostrunov in 34.000 prešičev. — Letos pričakujejo zvezdoznanci repate zvezde (kometa), ki ima ime po cesarju Karlu V., zato ker je ta komet slovečega cesarja pripravil, da se je odpovedal vladarstvu in se podal v samostan sv. Justa v Estramaduri na Španjskem. Že leta 1848 so te repátice pričakovali, pa je ni bilo; letos, mislijo, se bo prikazala.

Studencu.

O Stvarnik! tici daš perute,
Da v zrake, kamor će, se dviga;
In ribi v reki daš plavute,
Da kakor blisk po vodi šviga.

Ko bi bile mi krila dane,
Preletel bi zraka višave,
Priletel bi nad kraje znane,
Tje gori med snežnikov glave;

Bi doli spustil se v dolino
Na brežic tvoj, studenec hladni!
Bi sédel na sterne pečino,
Al legel spod na cvet pomladni.

Pod temnim logom slap se peni,
Prenehoma vodo sreberno
Razliva tū čez mah zeleni,
In tam čez votlo skalo černo;

Nad njim objemajo se veje
Obstranskih verb in verbic belih,
Da kaj prijazne so odeje
Gnjezdicev milih tic veselih.

Skoz veje sonce se ne vkrade,
Puhté iz slapa ven hladila;
Uči tū peti tica mlade.
In tū je Vila mene učila.

Sem nekđaj dnove pač prekratke
Zahajal semkaj k hladnem viru,
Nedolžne misleč sanje sladke,
Jih prepevaje v ljubem miru.

Tud' zdaj me sprejmi, vir preblagi!
Pod svoje ute posvečene,
Da tū na Vile svetem pragi
Iz serca pesmi duh zažene!

Janko Mir.

Pogovori vredništva.

Gosp. F. J. iz lošk. dol. „Pesnica se smé govoriti“ — to je gotovo, al vredništvu, ki je odgovorno za spise v „Novicah“, se mora govornik resnice tudi razodeti: kdo da je. Če ga vredništvo ne vé, kaj nek bo, od nasprotne strani prijeto, na to govorilo? Z odgovorom: „O ngav — nam je to pisal“ — se ne more izgovarjati. Ponavljamo tedaj prošnjo že večkrat izgovorjeno: naj se vsak pisatelj imenuje saj vredništvu, če tudi noče imenovan biti občinstvu. Vredništvo ohranjuje pisateljevo ime za-se in ga, ako želí, nikomur ne pové; vediti ga pa mora, da nikjer po temí ne tapa. Če si pisatelj ne upa razodéti svojega imena skrivej vredništvu, kako more terjati, da bi vredništvo, kteremu okoljsine dostikrat niso celó nič znane, pred vsim svetom odgovornost prevzelo za brezimni spis!

Ogled po kranjskem Gorenskem.

Pot od Ljubljane do Belepeči (Weissenfels).

(Dalje.)

Kakor vrito v veliko skalnato skledo se razprostira pred nami drugo, okroglasto jezero, malo manjše od spodnjega, ki spira s svojimi zelenimi nemirnimi valovi okroglasto okoli njega nasuto skalovje. Ob levi strani nas v jezero moleč polotok s temnim logom živo opominja na posvečene gaje starih paganskih svetišč, — na desno se skoraj tik iz jezera dviguje stermo pečovje malega Kogelna; nar krasniši razgled pa se nam kaže proti jugu. Ravno v sredi podolgasto-okrogle doline kipí orjaški Mangart v celi svoji mogočnosti, 8460 čevljev visok, in kar ni le v Krajni, temuč na svetu sploh pri visocih hribih redek prikazek, se tu vidi, namreč, da ga nam ne zakriva odslej noben griček, ampak da celega vidimo kakor je od nog do temena. Nališpanemu mladenču enak se ponosno ogleduje v zerkalo jezera; pa mu je tudi oprava mnogoverstna: navdan je ob enem z zeleno poletno, in pa z belo zimsko odejo. Berž za skalnatim obrežjem jezera ležijo po podolgo-okroglasti, amfiteatrališko ležeči dolini obraščene senožeti in planine, mirno prebivališče pašne živine poleti; nad planinami pa vidimo tamno-zelene gojzde, od visocih jelk do pertličnega germicja; za tem sledijo kamnite groblje, ki se družijo z večnim snegom, naprej pa visoka, sterma in gola glava.

Od Mangarta se kakor belo ogrinjalo v enaki obliki na obedve strani sem okoli doline čedalje nižje vleče stermo skalnato zobovje, kar celi okolici daje obliko velicega naravnega gledišča. Čudapolna tihota kakor pri gornjem jezeru tudi tu vlada. — Bilo je že pozno popoldan, ko sem stal na obrežji teh jezer, — kaj pa je čutilo serce moje o tem pogledu, bi popisati se zastonj trudilo peró. Razun ljubke pesmice, ki jo je popeval pastirček na obrežji doljnega jezera, in razun počasnega donenja zvoncev, ki se je razlegalo od živinice raz planin doli, je bila navdana cela okrajna z grobno tišino. — Oj, draga domovina moja, koliko biserov hranuješ ti v svojem krilu, in kako malo te še, posebno v tem koncu, sinovi tvoji poznajo! Kako bi se bahali, kako bi vpili rojaki družih dežel, ako bi se s takim lepotičjem ponášati zamôgli, — pri nas pa je vse tiho, vse molčí. Res čudno in prečudno je, da slavni Valvazor nam kar čertice ni o sprelepih teh jezerih zapisal, pa tudi nihče drug ne. — Take in enake misli so me navdajale, da se nisem zamogel ubraniti neke pravične nevolje, da toliko lepoto tako dolgo zagrinjalo nevednosti zakriva. V spomin od tod sem si vzel serčne želje, mnogokrat še stati na obrežji teh jezer belopečanskih ali mangartovih *), kar tudi tebi, dragi bravec, iz serca priporočam; tu boš vidil lepoto, ki se po svoji strani z rajskim Bledom lahko meri! — Povém naj k sklepu še to, da zgornje jezero se pod zemljo razliva v doljno, in da poleg jezera je pečina, kjer se ob enem obedve, spodnje prijazno-milo, in zgornje divje-lepo spregledati zamorete. Zvedil sem pa to še le pozneje, ker sem brez kaži-

dostavljali, ker pisava beril je misel naša; naj se čuje sedaj tudi druga; zastran une in te naj sodijo bravci sami in kar je bolje, naj obderžé pisatelji slovenski. Če bi se spustili v pravdo tu in tam, bi je ne bilo lahko konec, in kdo bi razsodil, da bi bilo vsem prav? Le to, kar se tiče zapopadka beril, omenimo memogredé, da nam je slavno c. k. ministerstvo nauka predpisalo, kakošne verste članki naj se vzamejo v vsako berilo, in da so nam bili v izgled česke, horvaške in nemške berila. Vredovali smo pa berili vsled ministerskega predpisa potem tako, da smo zbirko napravili slovenskih naj imenitniših pisateljev. Ako se pograša v njih kakošno slavno ime, nismo tega krivi, ako oni pisatelj ni spisal kaj tacega, kar bi za predpisano berilo bilo pripravno. Vred.

*) Mangart. Manhart berem v „Novicah“ l. 1852 v nekem dopisu „iz goriških hribov“, kakor tudi v letošnjem „Koledarčku“ poslovenjeno v „Babji zob“. — Ali je to Mangarta pravo slovensko ime, ali se je zamenilo po pomoti z „Babjim zobom“ poleg Bleda, ne vem. Pis. (V življenjopisu Stanigovem ga imenujejo svetli knez Slomšek tako; bi utegnilo tedaj pravo biti. Vred.)

pota ondi bil, toraj ne morem teh krajev natanko zaznamovati. (Konec sledí.)

Kratkočasno berilo.

Kaznjena lakomnost.

(Po Hammer-u.)

Kalif Džafer Almansur je imel tako zvest spomin, da je slednjo pesem, ki jo je enkrat slišal, v glavi obderžal. Imel je pa tudi robinjo (sužnjo), ktera je sleherno pesem od besede do besede ponoviti znala, da jo je le dvakrat slišala, in imel je roba (sužna), ki je vsako pesem ponavljal po trikratnem zaslišanji.

Kalifa so sploh za podpornika znanstev in umetnost imeli; bil je pa tako neznano skóp, da se mu je celó vinar težko izmuzal iz rok. Kolikorkrat mu je kak pesnik svoje delo poklonil, je vselej zapovedal, naj se mu pesem z zlatom odvaga, toda le, ako je nova in nikakih ukradenih misel v sebi nima. Je li tedaj ubog pesmarček svojo pesmico prebral, precej jo je Kalif od konca do kraja ponovil, in pristavil: „Oj, to je že sila stara; vsaj vidiš, da jo tudi jez znam“.

Neki pesnik se prederzne mu na to reči, da to je le poseben dar božji, da znate reči, ki ste jih enkrat slišali, od besede do besede ponovljati. Na to pa zaverne Kalif: „Nikakor ne! to pesem, ki mi jo ti za novo ponujaš, zna vsako otroče. Vidiš ondi-le robinjo in roba, — več ko enkrat sta mi jo že ponavljala“. Pomigne jima, pesem ponoviti, kar ju je zarad njunega dobrega spomina lahko stalo, ker je robinja pesem dvakrat, iz pesnikovih in kalifovih ust, in rob trikrat čul, iz pesnikovih, kalifovih in robinjih ust. In tako se je zgodilo, da je mogel ubogi pesnik, vès osupnjen o tej brez njegove vednosti stvorjeni tatvini, praznih rok kalifa zapustiti.

Asmaj, kalifov pesnik, kterege je to nevredno ravnanje z njegovimi tovarši v dušo zbadalo, sklene maševati se nad kalifom za-se in za svoje prijatelje. Zloži tedaj kratko pesmico iz naj težjih besed in naj terših slov, ki jih je koli v arabskem jeziku zaslediti mogel, se preobleče v beduina, ter pride na veljbludu (kameli) jezdé na kalifov dvor. Ta mu postavi znane pogoje. „Brate Arabljane“ — mu velí — „je li pesem, ki jo hočeš ravnokar povedati, tvoja lastna, odvagam ti jo z zlatom; ako ni, ne dobiš ne pare“ *).

Sedaj pové Asmai nalašč za to zloženo pesem. Kalif se trudi in trudi, al zavolj nakopičenih sila terdih in umetno zavutih besed je po enkratnem slišanji ni mogel ponoviti; — pogledoval je roba in robinjo, pa oba sta odmajevala, da ne znata.

Nevoljno tedaj reče kalif: „Daj mi tedaj pesem, da ti jo z zlatom odvagam“. „Precej! dopusti le, da jo odložim“. „Kaj? da pesem odložiš? kaj če to?“ „Boš koj koj vidil, blagi knez!“ Pripeljejo veljbluda, kterege breme je bil kamnen steber, na katerem je bila pesem vdoljbena.

Kaj je bilo početi? Kalif je mogel mož beseda biti, ter težki kamen z zlatom odvagati. Njegov lastni pesnik ga je dobro splačal.

Vprašanje.

Kaj pomeni „polutek“?

Jez nisem te besede še nikoli bral, morebiti je malo znana; zato poprašam za-njo v „Novicah“. Slišal sem prostega človeka jo takole rabiti: „Ko smo na — za zvon zlagali, je na kočarja prišlo še čez pet rajniš; kdor je pa „polutek“ imel, je moral dati deset rajniš“. — Ali je „polutek“ morebiti pol kmetije? J. Š—c.

Častiti gosp. fajm. Zalokar, s katerim sva se o tem menila, so nam rekli, da polutek je na Dolenskem povsod znana beseda in da se za polovico vsaktere stvari utegne rabiti; poluta, die Hälfte. Vred.

*) Para je bakren drobiž.

Ogled po kranjskem Gorenskem.

Pot od Ljubljane do Belepeči (Weissenfels).

(Konec.)

Zapustivši jezera se urnih korakov podamo zopet v dolino, kjer se kmali zopet, in sicer, kakor sem že povedal, pri Kosovih fužinah in grajšinici, kamor po kolovozu ob potoku pridemo, z veliko potjo sklenemo. V dobri čertinki uri se znajdemo v starem tergu Belepeči (Weissenfels). Cerkev nam ostane na desno na malem gričku, terg pa ob potoku v dolini. Dan današnji ni od znamenitosti tega terga kaj povedati, in ako rečem, da nahajajo se tu fužine, kakor tudi to, da so prebivavci terde nemške korenine, izmed katerih jih mnogo celó nič slovenski ne razume, dasiravno so jim mejači slovenski Ratečani in tudi v Goratanu tam slovenski sosedje, sem menda zlo vse povedal. Bolj imeniten pa je bil terg nekdanj, ker je tukajšnja grajšina, zidana leta 1431 po Miroslavu grofu celjskem, imela velike sodbene pravice, ktere so se raztegovale tudi čez mejo Kranjskega tje v Goratan do Pontabla in Beljaka, tako sicer, da pri grajšinah na Terbižu, Naberjetu, Podbetrulom in v Beljaku niso smeli nobenega hudodelnika k smerti obsoditi, ako ni bilo pooblastenega oskerbnika iz Belepeči nazočega itd. — Kot poznejši posestniki te grajšine so imenovani: slavna avstrijska hiša, grofje Dittrichsteinski, vitezi Kevenhillerji, knezi Egenberski, gospodje Benaglia in grofje Trilleki. — Zdaj so na njenem mestu viditi le razvaline, ki stojijo od cerkve naprej gori na desnem hribu.

Pa znamenitost tega kraja sega tudi še v starodavne čase in hranuje starinoslovcem morebiti še široko polje preiskovanja.

Ena še, in sicer zadnja dolina, Koprivnica, se nam kmali nad Belopečjo odpira proti levi. Od nje nam slavni Korošec gosp. Jožef Wagner, mož, kterege je Stvarnik obilno z malarskim darom in pisateljskim duhom obogatel, pri popisovanji koroške kanaljske doline sledeče govori: „kanaljska dolina je bila znana že Rimljanom, ki so imeli naselnine svoje okoli Žabnice, kar nam nedvomljivo spričujejo ondi izkopane in najdene starine, rimski dnarji, spominki, podobe bogov, razne orodja itd. Vezala pa je ni z rimsko državo in Italijo dandanašnja vez memo Pontabla in Furlanije, ampak okolica belopečanska, dolina Koprivnica (Nesselthal), podnožje Mangarta in dolina Soče memo Gorice in Gradiške“. — Na gosp. Freierjevem zemljovidu najdemo tudi zadnjo dolinico gori imenovano „Römerthal“, ktero ime gotovo nima zastoj. Ondi bi bilo treba še stikovati; morebiti se najde še sled starega pota. Posebno bi priporočal kakim učencom iz bližnje okolice, naj bi ob šolskih praznikih, kadar je nar dalji dan in nar ugodniše vreme, se ondi po starinah ozirali. Od rimske doline doli priteče Beli potok (Weissbach), ki nam čertinko ure nad Belopečjo prestriže pot in mejí Kranjsko od Koroške.

Tu je konec našega popotovanja. Popisoval sem ga, navdan serčnih želj, da bi se naša lepa domovina čedalje bolj spoznavala. Marsikaka reč se bi bila dala še obširniše in natančniše popisati, pa za sedaj naj bo toliko dovolj. Čeravno pa ni vès popis popolnoma, vendar smem reči: vidil sem toliko, da še enkrat ponavljati smem besede čast. gosp. K. Hueberja:

Krajna mati
V svojem zlati
Draga, naj živi!

V Železnikih na sv. Silvestra dan 1855. Jos. Levičnik.

Resnice življenja po izrekih mnogoverstnih mož.

Nabral C.

Zakon je dostikrat podoben obleženi terdnjavi. Ki so v njem, bi radi iz njega, — ki pa so zunaj, bi radi noter.

Dümas.

Glad in ljubezen sklepata svet.

Schiller.

Sveta vladar je želodec.

Napoleon I.

Pravi prijatelj mora biti kakor dežnik, ki se ob sončnih dnevih skriva, pa nas varuje ob oblačnih in motnih. Scribe.

Ni treba, da bil bi národni pesnik zmed derhali ali da pel bi za derhal; ravno tako ni zaničljivo za najzlahtniše pesništvo, da se razlega v ustih ljudstva. Herder.

Osel je, kogar privežejo za jasli, pa se ne najé do sitega. Kralj Friderik Veliki.

Ljubezen premore veliko, dolžnost še več. Göthe.

Ne govori se dosti dobrega od ženske, ki zlo po svetu hodi. Göthe.

Sovraštvo pozna le hudobnež, in le plašun nima zupanja. Jelačić.

Le tisti, ki opira se na skalo pravice, stojí na skali časti in sreče. Kralj Friderik Veliki.

Kdor derži s pravico, skuša z Božjo pomočjo dobri svoj meč; ako tudi izid ni gotov, volja časti moža. Jelačić.

Le kjer terdne volje ni, je pomanjkanje; pomočki zoper to so povsod. Bibig.

Pravica mora ostati pravica, in njej udale se bodo vse pobožne serca. Bunsen.

Izobrazuj se sam, izobražuješ svet, Boljšaj se sam, bolji bo svet! Fallmerayer.

Če Vas serce svari, poslušajte ga; Glas Božji je serce. Schiller.

Dobro premišljeno,
Naglo doveršeno, —
Vse drugo dóbi se. Šlik.

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Pole v Istri 26. marca. K. — Minuli so velikonočni prazniki, kateri se v različnih krajih tudi različno praznujejo. Tukaj, n. pr., se o veliki noči vstajenje našega Izveličarja ne praznuje; veliki petek zvečer je tukaj v spomin smerti Kristusove procesija z baklami in z godbo po mestu. Že v adventu sem opazil v cerkvenih obredih posebnost, ktera v tem obstaja, da tukaj ni zornic (juternih maš), kakor so pri nas navadne, namesti njih pa so večernice: litanije in blagoslov, kakšenkrat tudi pridiga. Kadar mašnik na prižnico stopi, pride cerkovnik s cerkovnimi ključi in zapre vse poslušavce v cerkev. Takih navad nisem nikjer med Slaveni vidil, dostikrat pa pri Lahih; zavaljo tega mislim, da prebivavci zapadnega brega istrijskega so nasledniki Talijanov, ker javalne so bili Talijani prvi prebivavci Istre. Dr. Kandler pravi, da so iz Torinskega okraja in iz otoka Korsika sem prišli, in slavnoznani Tommaseo, popisovaje običaje Istrijanov in Dalmatinov terdi, da med običaji Koršičanov in Istrijanov ob bregu živečih ni razločka. Do dobrega pa tega razložiti ne morem; le to povém, da Talijani v Istri so bolj šibki od unih na Laškem; razun tega so tihotni in vidi se jim, kakor da bi jim kaj manjkalo; tukajšni Slaveni možkega spóla pa so veliki, močni in veseli, ženske pa so bolj majhne postave in dostikrat obraza neslavenskega. Omeniti pa moram, da ne govorim tu od Istrijanov v obče, ker uni Istrijani, kateri bivajo na severnem kraju tega polotoka, so čversteji; tudi se niso njih navade in narodske posebnosti tako pogubile, kakor pri prebivavcih blizo morja.

25. dan t. m. je bilo tukaj posvečeno podladje za novo redno ladijo, kateri je ime „Kaiser“ (Cesar.) Praznovanje je bilo kaj slovesno. Ob zoru že so bile vse ladije v tukajšni luki praznično olišpane; na oljkinem otoku (scoglio degli olivi), kjer se bo ladija ravnala, so bili okoli podladja zbrani vsi delavci iz arsenala in druga kompanija vojaških rokodelcev. Okoli desetih je grom topov iz terdnjav naznaoval, da se pelje iz Tersta prerodnik mornarstva, in kmali potem zadoni stoterni hurá s korvete „Titania“ v znamenje,